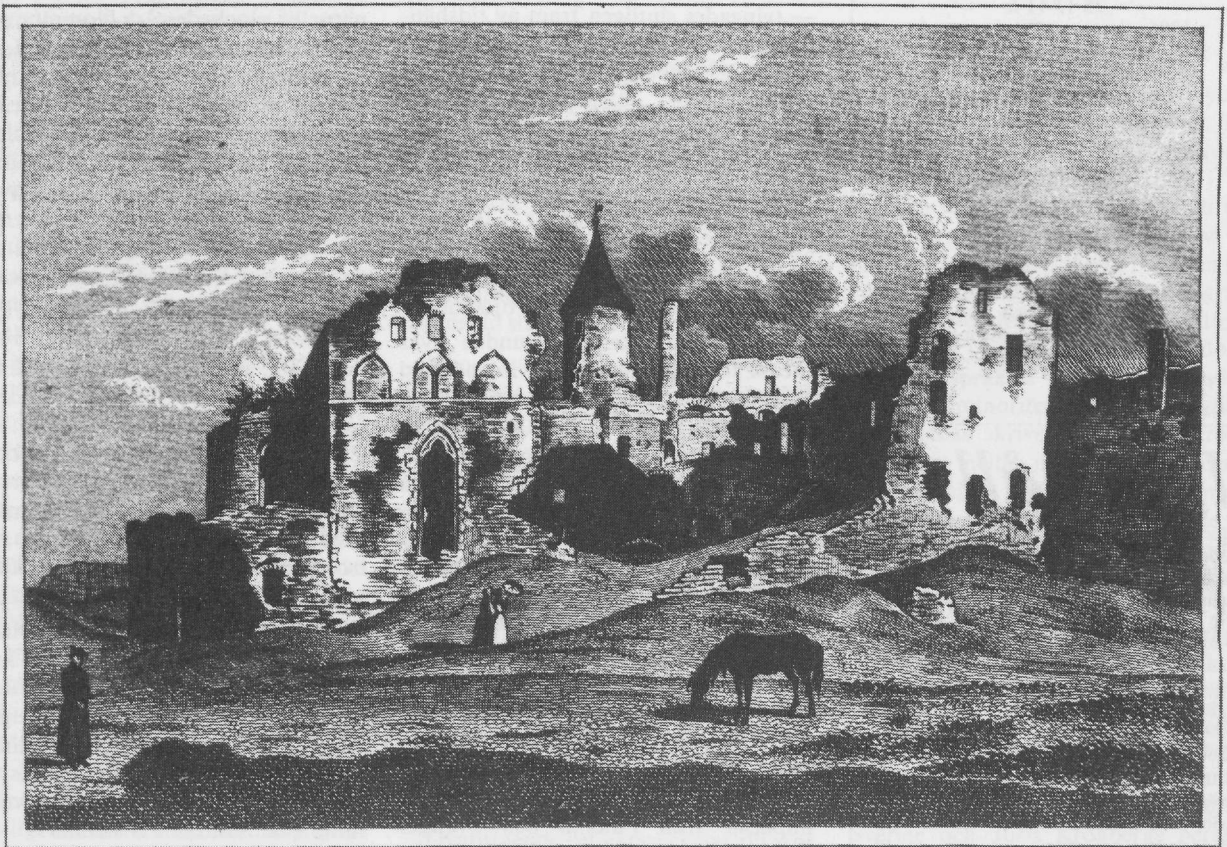


KUSTBON

FÖRBINDELSLÄNK
FÖR
ESTLANDS SVENSKAR

NR 1 ÅRGÅNG 43
MARS 1986



Nach d. Natur gezeichnet v. H. Schlichting.

Lith. u. Druck der Hof-Steindr. Postkammer.

Schlossruine zu Hapsal. (Innere Ansicht)

Slottsruinen i Hapsal. Litografi av H Schlichting, använd som brevhuvud av Carl Russwurm.

Foto Kungl Biblioteket



Förbindelselänk för
Estlands svenskar
Utgiven av kulturföreningen
SVENSKA ODLINGENS
VÄNNER

Redaktör: *Edvin Lagman*
Redaktionssekreterare:
Hugo Mickelin

Ansvarig utgivare: *Thomas Lorentz*
I redaktionen: *Tomas Dreijer*
Göran Treiberg

Red. och exp. Vikingagatan 25 1/2 tr ned
113 42 Stockholm

Tel. 32 48 78

Kustbons & SOV:s postgiro
35 13 11-6

1986 utkommer Kustbon med
fyra nummer

Prenumerationspris 75 kr
Dödsannonser 100 kronor

Övrig annonsering:

1/1 500:— 1/2 300:—

1/4 150:— 1/8 100:—

ISSN 0345-6706

Östgöta

Correspondenten

Linköping

ÖPPETTIDER

i SOV:s och

KUSTBONS expedition

måndag—torsdag 09.00—14.00

Edvin Lagman

Hur var det egentligen?

I förra numret av Kustbon gavs i samband med minnesteckningarna efter Gerhard Hafström belysande framställningar av estlandssvenska samhälls- och kulturfrågor, särskilt avseende trettioalet. Där framhölls strävanden, svårigheter och framgångar. Även olösliga problem uppmärksammades — olösliga i varje fall inom den ram som estlandssvenskarnas samhälle innebar. Den lösning som kanske flertalet av oss såg som den enda tänkbara — och riktiga — tvingades slutligen fram av tidshändelserna. Estlandssvenskarna återinvandrade till Sverige.

Hur var egentligen vår tillvaro därborta? Ett uttömmande och i allo sanningsenligt svar kan naturligtvis inte lämnas med några få ord. Men vi har att beakta vår historiska bakgrund, skeendet under de år vi själva var med samt positiva och negativa sidor i vårt samhälle och de villkor det erbjöd oss.

Den historiska bakgrunden var mörk: förtryck, utslagning, ibland våld från överhetens sida ända fram till senare hälften av 1800-talet. Därefter mödosamt uppvaknande till nationellt och kulturellt medvetande. Därjämte en långsamt fortskridande förbättring av de materiella villkoren. Under Estlands självständighetstid blev det ett mer allmänt uppsving. Förbättrad skolundervisning, folkskolor, folkhög- och lantmannaskola, gymnasium, universitetsstudier i viss utsträckning. De materiella omständigheterna var skiftande. Strandbyarna hade fiske och sjöfart som binärningar, vilka gav litet extra inkomst, sjöfarten förmedlade dessutom impulser från Finland och Sverige. Ormsö hade f ö genom den rikssvenske läraren och predikanten Österbloms energiska arbete genomgått en positiv förvandling, särskilt med avseende på hem och hygien.

Men villkoren var knappa. Trettioalets världskris drabbade även våra bygd, trots självhushållets fördelar i detta läge. Åkerjorden var i regel mager och stenbunden, och torra drabbade hårt. Likaså kunde regn förstöra både hö och säd. Det fanns inga försäkringar som hjälpte bonden i sådana situationer. Likväl måste man säga att folket hade en betryggande utkomst. Ställningen var säkert lika god som eller kanske bättre än den var hos omfat-

tande befolkningsgrupper annorstädes. Man skall ju inte jämföra med den mest besuttna befolkningen.

Arbetet kunde vara slitsamt. Maskinell jordbruksutrustning kom först de senaste årtiondena, och även då i liten omfattning. Maskiner gick heller inte att använda i våra i regel ganska oländiga ängsmarker. Transporterna av hö och virke — som ägde rum vintertid — kunde vara långa och krävande.

Men vi var oberoende. Vi älskade vår natur, vi plockade våra blommor när vi resade ängarna i början på juni, våra barn sprang barfota i strandkanten. Vi älskade att segla på havet — fast höstfisket kunde vara slitsamt. Vi samlades, ungdomar och vuxna, var grupp på sitt vis — och vi hade en gemenskap som gjorde livet lättare, och säkert också mera meningsfullt, fast vi inte tänkte i termer som livskvalitet och tillvarons mening. Vi samlades till sångövningar och fester, till gemensamt arbete, till lördagssamvaro i stugorna eller i en glänta i skogen. Hör inte även detta till en realistisk bild av vår "kultur"?

Det talas stundom med förakt om "hembygdsromantik". Att nämna förhållanden som dessa är inte romantik. Man skall inte låta ordet få sådan makt över tanken, att man inte ser verkligheten.

Under mellankrigstiden uppträdde estlandssvenskarna även i vidare kulturella och politiska sammanhang. Redan under tsartiden hade estlandssvenskarnas kulturförening Svenska Odlingens Vänner bildats. Den kom — trots vissa inre motsättningar bland funktionärerna (var saknas f ö sådana?) — att spela en framträdande roll som folkgruppens intresseförening, återupplivad i Sverige och här fungerande som estlandssvenskarnas representativa organ under en lång period och numera ett organ för information mellan och forskning om estlandssvenskarna. Det har hänt att Svenska Odlingens Vänner jämförts med rikssvenska landskapsföreningar — men vi har inget landskap, och föreningens stadgar pekar på vidare och seriösare verksamhetsfält än vad landskapsföreningarna har.

Särskilt bristen på utvecklingsmöjligheter och gårdarnas uppstyckning till följd av befolkningsökningen skapade mycket allvarliga problem. Även andra

Innehåll

Hur var det egentligen? av <i>Edvin Lagman</i>	2
1690-talets hungersnöd på Ormsö av <i>Jonathan Lindström</i>	4
Sten Karling 80 år av <i>E L</i>	5
Till minnet av Viktor Valfrid Pöhl av <i>Elmar Nyman</i>	6
Estlandssvensk hedersdoktor av <i>T D-A</i>	7
Polens forna minoriteter. Rec av <i>Sten Carlsson</i>	7
Målaren från Nargö av <i>E L</i>	8
Äibo dansläik av <i>Irene Sydman</i>	10
Estnisk mat. Rec av <i>E N</i>	10
Svibyträff av <i>Anders Stenholm</i>	11
Sviby av <i>Hugo Mickelin</i>	12
Meddelanden och notiser	19
Hälsningsanförande på Kärrslätt-träffen den 23 nov 1985 av <i>Hans Selin</i>	14
Kärrslätt-träff 23/11 1985 av <i>Gun-Britt Löwgren</i>	15
Minne från träff av i Sverige levande ormsöbor, födda 1919 av <i>Johan (Landman)</i>	16
Betraktelse på nyårsaftonen 1985 av <i>Rita Norrman</i>	16
Estniska dagar — Estival i Sverige	16
Förnämlig utställning av baltiskt silver av <i>H M</i>	17
Rågö- och Runö-borna anordnar estlandssvensk sommarfest i vackra Roslagen. Inbjudan av <i>Rågöbornas danslag och Runöbornas förening</i>	17
"Dag för dag" av <i>Lydia Pöhl</i>	18
Förhandsmeddelande om gruppresan till Australien	19
Rikssvensk besöker Estland av <i>Martin Ringmar</i>	20
Familjenytt	21
Födelsedagar	23

faktorer, som jag här inte kan gå närmare in på, beredde svårigheter. Vårt dilemma löstes, som vi alla vet, på ett lyckligt sätt. Emellertid har repatrieringen, som ju i sig innebar något oerhört och allt omvälvande, inte klyvt våra liv. De flesta av oss, tror jag, ser nog med glädje tillbaka på åren i våra förra hembygder och förstår att uppskatta de erfarenheter därifrån som bidragit till att forma oss.

Svenska Odlingens Vänner ger ut tidskriften *Kustbon*. Den är avsedd för alla estlandssvenskar — och även för andra intresserade. Det är många olika kategorier människor det rör sig om. *Kustbons* uppläggning måste lämpas efter detta. Här finns mycket, från informativa artiklar, vetenskap i populär framställning och recensioner till stycken på dialekt och — någon gång sentimentala — dikter om den gamla hembygdens stränder. En genomgående linje i *Kustbons* innehåll har varit att framhålla vår nuvarande situation som den viktiga, att vi lever här och nu, men att det vore en förlust ur många synpunkter att klippa av banden med det förflutna och på så sätt stympa sitt liv.

Språket är den främsta förutsättningen för all kultur och all medveten samhällsbyggnad. Det är det band som förenar socialt, känslomässigt och intellektuellt. De tidigaste språkliga erfarenheterna förknippas med de starkaste känslobindningarna. Utmärkande för ett sunt känsloliv är ett levande förhållande till det primära språket. Jag känner högt uppsatta personer i det svenska samhället, som har fått hela sin utbildning på svenska och gjort sin karriär inom t ex förvaltningen i landet men som talar sin barndoms språk finska med varandra, när de vill ha det riktigt skönt.

De estlandssvenskar, som växt upp i Estlands svenskspråkiga bygder, kan naturligtvis fortfarande sin dialekt, sitt första språk. Många, kanske de flesta som har möjlighet, talar det också, även till vardags. Jag har också mött yngre människor, födda här i landet, som talar sina föräldrars dialekt utan vank och brist.

Det finns givetvis också de, som av skilda skäl sökt det nya grupplivets anonymitet i det svenska samhället och snarast vant sig av med sin dialekt och med vår regionala färgning av riksspråket, människor som betraktar de tidigare åren som något negativt, något man inte bör ägna tankar i onödan.

När estlandssvenskarna kom till Sverige sökte drivande krafter bland de rikssvenskar som ledde inlemmandet av



Estlandssvensk gårdsidyll.

Foto Per Söderbäck

oss i det svenska samhället återuppliva vår bondebosättning. Utan resultat. Estlandssvenskarna längtade inte tillbaka till den kulturform i vilken de fötts och vuxit upp. Slitet i jordbruk i ett nytt och främmande samhälle skulle säkert ha uppfattats som meningslöst i förhållande till det de lämnat. Estlandssvenskarna blev stadsbor, de är nu en utpräglad stadsbefolkning.

Våra efterkommande har börjat intressera sig för sina "rötter". Det är glädjande. Inte bara för att man känner sig höra hemma i ett vidare sammanhang, man får också ett stycke — om än litet — historia och kulturhistoria i vårt historielösa samhälle. Ingen tror väl att detta intresse skulle ta sikte på att återuppliva denna gamla bondekultur på något sätt och att man skulle vilja blåsa liv i dialekterna för att göra dem till levande kommunikationsmedel för kommande generationer. Vad det är fråga om är ett uttryck för viljan att orientera sig på ett område, som håller på att falla i glömska.

Ovanstående reflektioner har till stor del sin orsak i ett nyutkommet arbete "De första båtflyktingarna, en antologi om balterna i Sverige", utgivet av Statens Invandrarverk. Redaktör är Lars-Gunnar Eriksson och bland författarna finns ester och letter samt en estlandssvensk, Elmar Nyman. Agnis Balodis berättar om hur lettiska båtflyktingar kom till Sverige, och han redogör också i ett annat bidrag — djupt gripande i sin enkla saklighet — för det som ledde fram till Sveriges "svarta dag", då en grupp baltiska flyktingar 1946 utlämnades till Sovjet. Andres Küng presenterar och definierar Baltikum, och Sven Alur Reinans ger oss demografiska data om balterna i Sverige. En minoritet i mino-

riteten utgör estlandssvenskarna, som Elmar Nyman behandlar i ett mycket intressant och upplysande bidrag. Det är en snabb återblick på vår historia, vår repatriering och utveckling i det svenska samhället — en saklig och väl-skriven framställning. Så möter vi ytterligare författaren Helga Nöu i en novell, "Utlänningen", Andres Küng i en översikt över den politiska utvecklingen i Baltikum och Els Oksaar i en redogörelse för språkets betydelse för individens och minoritetsgruppens identitet. Aho Rebas skriver om skolans roll i samspelet mellan minoritets- och majoritetssamhälle, Juhan Kokla om massmedia — nyckeln till en fungerande minoritetskultur. Ett skönlitterärt bidrag lämnar Juris Kronbergs i "Några dikter ur diktsviten *Travel Document*". Den flitige Andres Küng ställer frågan "Varför skall man vara est?" och kommer därmed in på begreppen nationalitet och medborgarskap, där det ju härskar så mycken förvirring i Sverige. Hain Rebas tar upp esternas organisationer, deras syften och verksamhet i Sverige och Juris Kronbergs berättar om hur den lettiska minoriteten överlevt i Sverige. Ülo Ignats ställer frågan, om de baltiska ungdomarna här kan bevara sin identitet, och Andres Küng återkommer slutligen med dagsaktuella problem och det dubbla medborgarskapet. Före bilagor, författarpresentationer, litteraturlista m m står som sista bidrag en serie intervjuer, "Baltiska röster", av Ylva Brune.

Vart och ett av dessa bidrag vore värt en separat redogörelse, men en sådan uppgift går inte att genomföra här. Det är bara att konstatera att "De första båtflyktingarna" är ett förträffligt arbete, värt att läsa och värt att äga. Av-

Jonathan Lindström

1690-talets hungersnöd på Ormsö

”... dhe swåre framblede hungersåhren, då mången av hunger döo moste . . . på denne lille öhn . . .”

Efter många krigsår var bebyggelsen på Ormsö i början av 1600-talet illa åtgången. Men trots ett och annat år av hunger och sjukdom, och trots de tyngande pålagorna till godset Magnushof och det betydligt mindre godset Söderby, återhämtade sig befolkningen sakta men säkert. Antalet gårdar hade fördubblats fram till början av 1690-talet sedan seklets första årtionden. Av ett "Inventarium des Gutes Wormsiö", förvarat på Riksarkivet i Stockholm, framgår att antalet gårdar på Ormsö lydande under Magnushof i april 1691 uppgick till 159. Dessa fördelade sig på tolv byar: Hullo, Rumpo, Sviby, Diby, Rälby, Förby, Saxby, Borrby, Fällana, Tompo och delar av Söderby och Kärrslätt. Till detta kom några kyrkobönder i Kärrslätt och kanske närmare tjugo gårdar under godset Söderby som omfattade Norrby och en del av byn Söderby. På Ormsö fanns alltså tretton byar med sammanlagt ungefär 185 gårdar.

I det ovannämnda inventariet har också införts antalet söner på enskilda gårdarna. Genomsnittet söner per gård var 1,26. Uppenbarligen har det varit skrivarens avsikt att upprätta en förteckning över gårdarnas vuxna manfolk utöver bondvärdarna. Av uppgifter från 1700-talet framgår att de vuxna männen på Ormsö utgjorde en knapp

tredjedel av den totala befolkningen, vilket betyder att en Ormsögård år 1691 i medeltal hade sju till åtta invånare. Detta är ett något mindre antal än under senare sekel, men även om antalet i verkligheten var större, kan Ormsös totala befolkning knappast ha uppgått till mycket mer än 1 500 personer.

Gränsen för hur stor befolkning Ormsö kunde livnära med dåtidens teknik låg troligen inte mycket högre. En kraftig störning i livsmedelsproduktionen kunde därför få katastrofala följder. När flera år av missväxt drabbade ön vid decenniets mitt är det sålunda inte förvånande att hungersnöden blev svår och att befolkningen minskade.

Hungersnöden, som sträckte sig över åren 1695 till 1697, drabbade hårt hela det svenska riket och dess provinser. Av Estlands befolkning beräknas en femtedel ha hungrat ihjäl, i absoluta tal kanske 70 000—75 000. Uppgifterna från de estlandssvenska områdena är dessvärre knapphändiga, men en förhållandevis god bild av missväxtens verkan på Ormsö går ändå att få fram.

I någon mån mildrades den av försträckningar från godset Magnushof, både av utsäde och brödkorn, något som arrendatoränkan Gertrud Mystadius år 1698 hoppades få ersättning för av myndigheterna. Uppenbarligen har bönderna sluppit ifrån många av skat-

terna till godset under de svåra åren. Även prästen Lars Malm tycks ha råkat ut för ett avbräck i inkomsterna. I jämförelse med senare år uppgick summan av de kopenningar prästen årligen indrev av bönderna under hungeråren till mindre än hälften. En uttalande om det desperata läget på ön ger uppgiften från 1697 att prästen mot revers under sänder tagit pengar ur kyrkstocken i förvar "aff fruchtan för tiufwar".

Bristen på säd tvingade naturligtvis fram ersättningar för bröd. Några uppgifter från Ormsö under denna hungersnöd finns inte, men 25 till 30 år tidigare räknade dagösvenskarna i ett par klagoskrifter upp vad de tvingades äta i hungerstider: nässlor, gräs, rötter från sumpmarkerna och hasselknoppar.

Ormsöbefolkningens dödstal för åren 1696 och 1697 har publicerats och tycks för det förra året vara avrundat, vilket har föranlett misstanken att prästen inte har haft möjlighet att föra bok över alla avlidna, eftersom de kunde begravas utan kyrkligt ceremoniel i massgravar eller på den plats där de hittades. Att detta verkligen förekom är helt klart, men hur det förhöll sig med detta på Ormsö är ovisst. Mot ett sådant bruk på Ormsö talar svenskarnas kyrkliga läggning och de dödas hanterbara antal.

snitten om estlandssvenskarna — Elmar Nymans, som nämndes här ovan, och Alvin Isbergs, som finns i den nämnda intervjun — tilldrar sig givetvis Kustbons läsares speciella intresse. Mycket av det som jag skrivit om här, finns också i Elmar Nymans översikt. Alvin Isberg framträder — i motsats till övriga intervjuade — med en hel del kritiska synpunkter och intar över huvud taget en avvisande attityd till estlandssvenska frågor och estlandssvenskt kulturarbete här. Han redogör för sina uppväxtår, som hade präglats av hårt arbete och knappa omständigheter, berättar om kulturella och nationella förhållanden i den forna hembygden, hur han kom till Sverige och här omedelbart sökte och lyckades smälta in i det nya samhället utan betungande

kontakter bakåt. På tal om Kustbon nämns och citeras sådan dikt om vår hembygd som han anser sentimental och förljugen. Han konstaterar, mycket riktigt, att vår kultur — han menar väl då som fungerande kultur — är ett avslutat kapitel. Om sin gamla dialekt säger han, att han förstår den men att han inte kan tala den, något som är begripligt då han ju inte har haft några estlandssvenska kontakter att tala om.

Isbergs intervjuuttalanden avslutas så här: "För en tid sedan följde jag med en kollega på en hembygdsträff i Smålandsstugan. Där träffades smålänningar i exilen i Göteborg och sjöng och drack brännvin. Men något speciellt småländskt var det inte. På samma sätt är det när estlandssvenskar träffas, vi har inte något speciellt estlandssvenskt

gemensamt i dag, inte ens ett eget landskap."

Nej, vi har inte ett eget landskap, och varför skulle vi ha det! Svenska Odlingens Vänner är inte en landskapsförening, i vars regi man samlas, sjunger och dricker brännvin. Föreningens stadgar presenterar helt andra uppgifter. Och visst har estlandssvenskarna mycket gemensamt, bl a en månghundraårig historia och erfarenheter, som givit dem en gemensam syn på så mycket i tillvaron och på skeendet i tiden.

Alvin Isbergs inställning till det samhälle där han växt upp kan synas märklig, men den är kanske förstaelig mot bakgrund av den redogörelse han lämnar för sina ungdomsår. Det var ett hårt liv som knappast lät de ljusare sidorna framträda.

Ett gott skäl att inte låta ormsöprästen handha begravningen var dock den makabra avgift han krävde för sin tjänst. För begravningen av en bondhustru ville han ha en tunna råg eller sex kopparplåtar med kunglig stämpel, trots att han endast var tillåten att ta tre kopparplåtar. Därtill kom avgiften till klockaren. Man frågar sig hur många som valde att svälta ihjäl i förtid för att ha råd att bli "kristligt" begravda. Att prästerna verkligen menade allvar med sådana avgifter framgår av att prästen på Nuckö lät vänta med att sätta lik i jorden upp till ett par veckors tid om han inte fick sin bestämda avgift.

De ovan berörda dödstalen för åren 1696 och 1697 låg på 50 resp 193. Ett normalt årligt dödstal för en befolkning av samma storleksordning som Ormsös uppgick till några tiotal, vilket balanse- rades av födelsetalet. Det betyder att även om 1696 års siffra inte låg alltför högt över det normala så var ändå siffran för året därpå så hög att den måste ha betytt en befolkningsminskning på kanske tio procent.

Antalet gårdar kan också förväntas ha minskat, om än inte i samma utsträckning som befolkningen. Uppgifter om Magnushofs-byarnas storlek för åren 1697 och 1698 som återfinnes i ett opublicerat arbete om Ormsö av Efraim Dahl, visar också att en sådan minskning hade skett sedan 1691 med omkring fem procent. Ungefär tio gårdar räknades alltså som öde.

Osäkerheten i dessa procenttal är naturligtvis stor, men så mycket torde i alla fall stå klart att ormsösvenskarna klarade sig bättre än Estlands befolkning i dess helhet.

Orsakerna till detta kan vara flera. För det första har ormsösvenskarna möjligen haft det bättre ställt än sina estniska grannar vid hungersnödens början. För det andra kan de genom närheten till havet ha drygat ut kosten med fisk, något som inlandsbefolkningen inte hade samma möjligheter till. För det tredje kan de av samma anledning ha skaffat sig extrainkomster genom skeppsfart. Något stöd för det sistnämnda finner man dock inte i källmaterialet. Dagösvenskarna var flitiga sjöfarare, men ingenting talar direkt för att ormsöborna var det vid 1600-talets slut.

När väl skördarna började bli normala igen gick återhämtningen långsamt. I en klagoskrift överlämnad till Karl XII våren 1701 beklagar sig ormsöbönderna över sitt svåra läge och kunde angående den stora hungersnöden "tillkenna gifwa . . . att wj een

Sten Karling 80 år

Den 13 januari fyllde Sten Karling 80 år. Kustbon vill härmed i efterhand framföra sina lyckönskningar och hoppas att han med obruten kraft liksom hittills får forska och verka i ännu många år.

Sten Karling kom 1932 som professor i konsthistoria till universitetet i Tartu (Dorpat) och stannade med sin familj kvar där i tiotalet år. En framträdande del av hans forskargärning kom att ägas Estland. Här kan bara några av hans arbeten nämnas: verket om Baltikums viktigaste barockstad Narva, om universitetets byggnader i Dorpat under svenska tiden, om Magnus Gabriel de la Gardies byggplaner rörande Arensburg (Kuressaare) och övriga Ösel, om tyska ordens och Sveriges kyrkobyggnads-konst. Under de sista åren i Estland lade han också grunden till arbeten om medeltida träskulptur i Estland från medeltid, renässans och barock. Härtill kommer en omfattande forskning med anknytning till Sverige och andra länder.

Han är ett internationellt känt namn inom sin vetenskap.

1947 blev Sten Karling professor i de bildande konsternas teori och historia vid Stockholms högskola (senare Stockholms universitet), i vilken befattning han kvarstod till pensioneringen. Sedan 1950 är han Konstakademiens sekreterare.

Snart föreligger färdiga stora arbeten om Reval och översikter över kyrkorna där.

stoor misswäxt och skada tagit, att mången Menniskia uthi swäre framblede Ähren i brist aff Liifz uppehälle måst i hunger försmechtat och till död fallit . . ." liksom att ". . . landet . . . så mycket uthblåttadt blef och än är af dhe swäre framblede hungers- ähren, då mången af hunger döo moste; att folcket deraf mycket förminskat är, på denne lille öhn . . ."

Faktum är att antalet gårdar tycks ha minskat med ytterligare omkring tre procent efter hungersnödens upphörande fram till 1701, att döma av uppgifter för det sistnämnda året i Dahls ovancerade arbete.

Detta kan dels ha berott på en fördröjd effekt av matbristen, t ex lägre motståndskraft mot sjukdomar, dels på det stora nordiska krigets utbrott som ledde till rekryteringar och fientliga härjningar. I klagoskriften till Karl XII berättar bönderna att de nyligen angripits av kapare.



Sten Karling

Foto Per Bergström

En av hans främsta elever, Armin Tuulse från Dorpat-åren, var under ett flertal år hans kollega i Stockholm.

Sten Karlings stora forskningsintresse förde honom även till de estlandssvenska bygderna; han har skrivit bl a om träskulpturer i estlandssvenska kyrkor — Kors, Ormsö, Roslep, Runö (Kustbon 2/1949).

Estlandssvenska studenter minns honom från tiden i Dorpat, och estlandssvenska universitetslärare vid Stockholms universitet har haft och har alltför jämt angenäma förbindelser med honom och med hans älskvärda fru Kerstin.

E L

Av en förteckning i den volym på Riksarkivet som inventariert från 1691 ingår i framgår emellertid att antalet gårdar senast 1703 hade börjat öka igen, trots det pågående kriget. Tiden för återhämtning blev inte lång. År 1710 bröt pesten ut och drabbade Ormsö, om inte med ett så långdraget lidande som under svältens år, så dock med minst lika mycket död, men det är en annan otäck historia.

Källor och litteratur

SOV:s samlingar

Efraim Dahls otryckta ormsöhistoria m m.

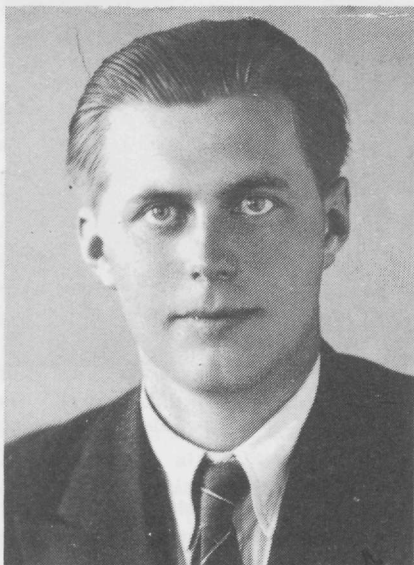
Riksarkivet

Rydboholmssamlingen, E 7869 (Försträckningar. Gårdsantal 1691 och 1703)

Justitierevision 7/10 1685 (Nödmat)

Estländska Generalguvernem-
tets arkiv
Ekonomiståthållaren M von
Porthen

Till minnet av Viktor Valfrid Pöhl



Viktor Pöhl — 40 år gammal.

Från Nuckö kom för några veckor sedan sorgebudet att f rektorn för Birkas centralskola, Viktor Pöhl, avlidit den 14 januari på centrallasarettet i Hapsal.

Viktor Pöhl föddes den 4 december 1910 i Storbyn på Lilla Rågö. Hans far, Johannes Pöhl, var född på Nuckö men kom att verka som lärare och kommunalsekreterare på Rågöarna under så gott som hela sitt aktiva liv. Modern Rosetta var däremot infödd rågöbo. Viktor var det andra barnet i en skara av sju.

Sina första lärospån gjorde Viktor i faderns skola. Fortsatta studier blev det för honom i Revals svenska folkskola, i Baltischport, i Birkas folkhögskola och under läsåret 1928/29 i Lunnevads folkhögskola i Östergötland, där förre Birkasrektorn Per Söderbäck nu var rektor. Sin yrkesutbildning fick Viktor Pöhl emellertid i Finland, i Nykarleby seminarium, där han avlade folkskol-lärarexamen 1933.

Efter fullgjord värnplikt påbörjade Viktor Pöhl sin livslånga lärargärning på Nuckö. Under åren 1934—41 undervisade han i Birkas folkhögskola och 1945—1975 var han rektor för Birkas centralskola. Även under sin pensionsnärstid förblev han Nuckö och Birkas trogen. Han bodde där i den egenhändigt uppförda villan och varvade olika uppdrag med träget arbete i den egna trädgården som odlare och framgångsrik biskötare.

Viktor Pöhls år på folkhögskolan sammanföll med en allmän upprustnings- och utvecklingsperiod. Skollokalerna förbättrades, jordbruket moderniserades. Moderna läromedel från Sverige effektiviserade undervisningen. Mitt i allt detta nydaningsarbete kom plötsligt i oktober 1939 budet att Birkas folkhögskola måste utrymmas för att bereda plats åt Röda arméns trupper. Den sk bastiden bröt in över Estland och Estlands svenskbygd.

Utrymningsordern innebar att Birkas tills vidare upphörde att fungera som lantmannaskola. Men folkhögskolan skulle räddas — meddelande kom från Ormsö att skolan temporärt kunde inhysas i prästgården i Hullo. Sedan Estland sommaren 1940 införlivats med Sovjetunionen fanns det inte längre anledning att gruppera trupperna som under basperioden. Detta innebar bl a att militären lämnade Birkas och att folkhögskolan kunde återta sina egna lokaler, nu rätt nerslitna. Det är allmänt omvittnat att Viktor Pöhl och hans kolleger gjorde en storartad insats när det gällde att evakuera skolan och att få den att fungera på Ormsö. Något utöver det vanliga krävdes också av lärarna sedan Birkas folkhögskola fr o m läsåret 1940/41 måste anpassas till den nya regimens skolpolitik.

Birkas folkhögskola hade just haft skolavslutning efter sitt första år som rent statlig skola, då meddelandet kom att krig hade utbrutit mellan Tyskland och Sovjetunionen. Kriget var inte många dagar gammalt då de första årgångarna inkallades till vapentjänst. Viktor Pöhl var en av många nucköbor som mobiliserades i juli 1941. Under de följande fyra åren fick han uppleva de mest skakande händelser. Hans truppenhet kom att korsa nästan hela Sovjetunionen — från Reval—Leningrad till Norra Ishavet och därifrån till orter

bortom Uralbergen, från stridslinjerna i mitten av Europa till Tehumardi på Ösel. Hade Japan kapitulerat något senare skulle Viktor Pöhl och hans kamrater ha hamnat i Fjärran Östern. Viktor Pöhl tjänstgjorde som fältskär i den sk Estniska skyttekåren och fick verkligen uppleva fronthelvetet. För sina insatser som fältskär och för sin tapperhet dekorerades han med ordnar av hög valör och ett flertal tapperhetsmedaljer.

Viktor Pöhl hörde till det fåtal estlandssvenska mobiliserade som klarade sig något så när helskinnade från kriget. Men de återvände till en hembygd som de inte kände igen. Endast en handfull landsmän fanns kvar i de gamla byarna, de övriga var i Sverige eller möjligen i något läger i Tyskland. Viktor fann att såväl hans föräldrar som hans hustru och son och alla hans syskon hade flytt eller evakuerats.

Att skapa en framtid i en så gott som öde hembygd krävde ovanlig styrka och en obändig livsvilja. Viktor Pöhl ägde dessa egenskaper. Med nästan furiös kraft började han bygga upp skolväsendet på Nuckö. Birkas 6-klassiga folkskola omorganiserades först till en 7-årig och snart till en 8-årig obligatorisk centralskola. Nya lokaler behövdes, nya lärare, skolskjutsar måste ordnas, internatet omorganiseras och utvidgas. Viktor Pöhl tog sin uppgift som en utmaning och kunde efter några år uppvisa en mycket bra, fungerande centralskola för ett stort skoldistrikt. I hela 30 år kom han att vara rektor på Birkas. Hans fasthet och organisatoriska och pedagogiska förmåga kom också att uppskattas ej endast av elever och målsmän utan också av Estlands högsta skolläring. 1960 förlänades han den sällsynta utmärkelsen "Estlands meriterade lärare" (Eesti NSV teeneline õpetaja).

Viktor Pöhl hade rollen som skollärdare på Nuckö, men han var också en centralgestalt i det samhälleliga uppbyggnadsarbetet efter kriget. Han företrädde bygden i olika representativa och exekutiva organ på såväl lokal som regional nivå, han organiserade aktiviteter för ungdomen (en av honom inrättad blåsorkester synes ha varit synnerligen uppskattad) och hans insatser för hembygdsvården resulterade bl a i att Nuckö kyrka inte tilläts förfalla. För

Ekonomiprotokoll 1701 jan—jun
(Klagoskrift till Karl XII)

Blumfeldt, E Estlandssvenskarnas historia (I
En bok om Estlands svenskar 1).
Stockholm 1961

Ligi, H Talurahva arv ja paiknemine eestimaal XVIII sajandil (Uurimusi
Läänemeremaade Ajaloost I).
Tartu 1973

Liiv, O Suur näljaaeg Eestis 1695—97. Tartu
1938

Russwurm, C Eibofolke oder die Schweden
an den Küsten Ehtlands und auf
Runö. Reval 1855

sina samhälleliga insatser belönades Viktor Pöhl med Leninorden.

Viktor Pöhl bidrog verksamt till mellankrigsårens uppsving för svenskheten i Estlands svenskbygder. Vi är många som minns honom som primus motor i Nuckö ungdomsförening (NUF), vi erinrar oss hans sångarglädje som körledare och som gluntsångare, hans närvaro överallt när det gällde festliga arrangemang på Birkas. Men han fick också uppleva svenskhetens svanesång i våra gamla bygder. Vid hans bortgång hade antalet genuina svenskar i Estland decimerats till ett par dussin. Russurms profetia från 1850-talet hade beannats.

Efterkrigstidens nucköbor har mist sin "klockarfar". För dem var Viktor Pöhl omistlig. De har honom att tacka för mycket — ester såväl som svenskar. Vi på denna sida av Östersjön tackar Viktor Pöhl för vad han betytt för generationer nucköungdomar och för hans bestående kärlek till det svenska. Långt utanför Nuckös gränser kände man till "Rootsi rektor", ett smeknamn som han med rätta var stolt över.

Elmar Nyman

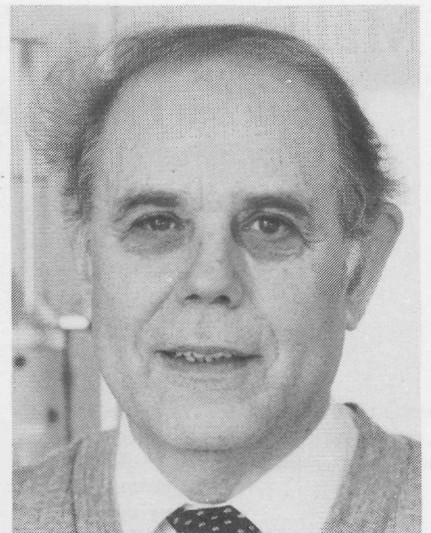
Estlandssvensk hedersdoktor

Harald Derblom, bördig från Nuckö, har av matematisk-naturvetenskapliga fakulteten vid Uppsala universitet kallats till filosofie hedersdoktor. Han promoveras i Uppsala 30 maj.

Harald Derblom, som är född 8 februari 1926, är förste forskare vid Uppsala jonosfärobservatorium. Han har, heter det i motiveringen för hedersdoktoratet, utfört betydande vetenskapliga insatser inom rymdforskningen och har utvecklat tekniken för studier av jonosfärskiten. Han har bidragit till uppbyggnaden av den svenska rymdforskningen från dess allra första början.

Harald Derbloms insatser ligger främst på det experimentella planet, där hans, som det heter, "stora idérikedom" resulterat i konstruktion av vetenskaplig mätutrustning och genomförande av experiment genom omfattande fältförsök.

Harald Derblom kom tillsammans med föräldrarna Elvine (f Hamberg)



Harald Derblom

Foto Mikael Ringlander

och Robert Derblom, samt syskon, liksom många andra estlandssvenskar till Sverige 1944. Familjen bosatte sig i Uppsala samma höst. Han har sedan 1953 varit verksam vid Uppsala Jonosfärobservatorium.

T D-A

Polens forna minoriteter

Alvin Isberg: Kyrkopolitik och nationalitet. Ett dilemma för minoritetskyrkorna i mellankrigstidens Polen.

Almqvist & Wiksell

Inget europeiskt land har en så växlingsrik politisk historia som Polen. Bottennivån nåddes under perioden 1795—1918, då Polen var delat mellan Ryssland, Preussen (Tyska riket) och Österrike. Den polska kulturen överlevde, till inte ringa del tack vare den tolerans som härskade i den österrikiska delen, med Kraków som centrum. Sedan 1939 plågas Polen åter av nationell förödmjukelse under först tyska och sedan ryska plågoandar.

De politiska storhetstiderna har också varit två. Den ena varade från slutet av 1300-talet till mitten av 1600-talet. Polen—Litauen var då ett av Europas största riken. En andra, mindre markant storhetsperiod omfattar mellankrigstiden och var en följd av de exceptionella konjunkturen, som uppstått 1917—18, då både det ryska och det tyska kejsardömet krossades. Stora områden med icke-polsk befolkning inlemmades då i det återuppståndna polska riket.

Följden blev, att mellankrigstidens Polen var mycket heterogent i motsats till efterkrigstidens polska stat, ur vilken tyskar och kvarvarande judar drivits ut, medan vitryssar och ukrainare lyder under Sovjetunionen. Den officiella statistiken redovisar 1921, 69 procent polacker, 14 procent ukrainare, 8 procent judar, 4 procent vitryssar och 4 procent tyskar. Den konfessionella splittringen var ännu större: 63 procent romerska katoliker, 11 procent grekisk-ortodoxa, 10,5 procent unierade ortodoxa (en mellangrupp mellan romerska katoliker och grekisk-ortodoxa), 10,5 procent mosaiska trosbekännare (märkligt nog fler än "judarna") och 4 procent protestanter, huvudsakligen lutheraner. Religions- och språkgränser sammanföll endast delvis. Det fanns ganska gott om polskspråkiga ortodoxa och lutheraner, liksom om tyskspråkiga katoliker. Därtill kommer, att en del invånare med slaviska tungomål kände sig som tyskar.

Lektorn fil dr *Alvin Isberg*, till sitt ursprung estlandssvensk och som historiker särskilt inriktad på estniska problem, har framlagt en innehållsrik och väldokumenterad avhandling med ti-

teln *Kyrkopolitik och nationalitet. Ett dilemma för minoritetskyrkorna i mellankrigstidens Polen* (Bibliotheca Historico-Ecclesiastica Lundensis XIV, Almqvist & Wiksell International). Framställningen är huvudsakligen byggd på tyskt och skandinaviskt källmaterial; tyvärr saknas karta. Den visar framför allt, hur osäkra de polska myndigheterna kände sig inför minoritetskyrkornas aktiviteter, emedan de icke utan skäl befarade, att den religiösa verksamheten stundom inneslöt ett nationellt sprängstoff, som var farligt för det nya Polen.

Problemen var kvantitativt störst i de östra provinserna, men den politiska laddningen var starkare i de områden som inrymde en betydande tysk befolkning med till stor del luthersk tro, dvs Poznán, Oberschlesien och det f d österrikiska Ostgalizien. Som motpolar i den kyrkopolitiska kampen i västra och även centrala Polen kan man beteckna den lutherske superintendenten, sedermera biskopen i Warszawa Julius Bursche, en poloniserad tyskättling, och den lutherske superintendenten i Poznán Paul Blau. Den förres mål var en polsk evangelisk kyrka utan direkta organisa-

Målaren från Nargö

En bok om Erik Schmidt

Erik Schmidt under arbete med sin stora målning av Petrus fiskafänge för svenska kyrkan i Palma de Mallorca.



Boreas Publishing House i Cardiff, England, har gett ut en bok om Erik Schmidt, estlandssvensk konstnär från Nargö, bosatt på Mallorca. Förlaget ägs av estniskfödde Einar Sanden, som också har skrivit boken.

Det är ett arbete i stort format (A4) på 64 sidor med ett stort antal illustrationer i form av fotografier från bl a Nargö och av Erik Schmidts konstverk. Arbetets titel är *"The Painter from Naissaar"*.

I detta arbete återges Erik Schmidts hela liv och verksamhet. Ungdomsåren på Nargö, vid Svenska gymnasiet i Hapsal och på resa ombord i fadern August Schmidts fartyg Merisaar inleder. Konstnärens förälskade förhållande till hemön bryter då och då igenom.

Denna personhistoria blir i långa stycken också Estlands och estlandssvenskarnas historia. Erik Schmidt är född den 15 augusti 1925. Med sitt

vakna intellekt följde han skeendet, när Estland ockuperades av Sovjet, när tyskarna kom, fördrev ryssarna och ockuperade landet på nytt. Det var spännande dagar, timmar och minuter, innan tyskarna nådde fram till Reval sommaren 1941 och ryssarna lämnade staden. Erik arbetade i hamnen ombord på ett fartyg, som var avsett att transportera estländsk befolkning till Sovjet. I sista ögonblicket lyckades Erik att tillsammans med ett par kamrater komma i land. Fartyget bombades sedan till

toriska kontakter med trosfränderna i Tyskland, den senare ville ha kvar dylika kontakter och slog vakt om det tyska språket. Blau bejakade från 1933 i huvudsak den tyska nationalsocialismens rent politiska aspekter men ville hålla isär politik och religion under avståndstagande från de av Hitler omhuldade Deutsche Christen, som enligt Ballaus uppfattning gick ifrån evangeliet och inte tog någon hänsyn till Gamla testamentet.

Läget komplicerades ytterligare genom utländsk inblandning. Det tyska trycket var omisskännligt, åtminstone efter 1933, men var ändå rätt begränsat; Hitler räknade med andra maktmedel än de konfessionella. Samarbetet mellan Sovjetunionen och de ortodoxa samfundens försvarades av ideologiska motsättningar. Mera besvärande för Polen var den ukrainska, ofta starkt tyskorienterade nationalismen. Amerikanska predikanter hade ganska svårt att göra sig gällande. De var i regel presbyterianer med hemvist inom den i Polen svagt företrädda reformerta fromhetsriktningen.

Svenska kyrkan sökte på olika sätt

stödja sina lutherska trosfränder i Polen. Vid en i Uppsala 1921 anordnad polsk-skandinavisk luthersk konferens antogs ett uttalande, som av Nathan Söderblom något självsvåldigt tolkades i en av honom önskad riktning, dvs till förmån för tysk-polsk samverkan över riksgränsen. Söderbloms efterträdare Erling Eidem visade också viss förståelse för den tyska minoritetens synpunkter men värjde sig mot utslag av aggressiv nationalism. Den målmedvetne och tydligen en smula egensinnige lundaprästen Lars Wollmer — ännu i gott minne hos många gamla lundabor — tog sig an de små lutherska minoriteterna i östra Polen. Deras talan fördes bl a i kvartalskriften *Kyrkor under korset*. Varken Wollmer eller biskop Sam Stadener i Växjö — en annan svensk prelat med intresse för Polens kyrkliga problem — bekymrade sig särskilt mycket om att deras trosfränder beskyldes för ukrainsk nationalism.

Liksom inom den allmänna europeiska politiken kännetecknades åren omkring 1925 av strävan till viss utjämning och ökad tolerans, medan 1930-talet kom att präglas av chauvinism. I

Polen ledde detta till ökad polonisering, med den katolska kyrkan som en pådrivande faktor. Det bör tilläggas, att det i Oberschlesien, dvs den polska provins där tyskheten var starkast, fanns vissa tendenser till förtryck av polskspråkiga lutheraner.

I fredsfördragen 1919—23 hade Polen måst åtaga sig ett ganska långt gående minoritetsskydd. Mycket generellt kan det sägas, att detta skydd någorlunda upprätthölls på individplanet, medan det fungerade sämre på samskapsplanet. Öppna förföljelser var emellertid sällsynta. Enstaka personer fängslades, men bara för kortare perioder.

Allting förändrades drastiskt, när Hitler och Stalin 1939 inträdde på den polska scenen. Allt tal om kristlig fördragsamhet var nu gagnslöst. Den totalitära statens instrument blev massavrättningar och massdeportationer. Mellankrigstidens blandning av idyll och småskuret split efterföljdes av en brutalitet som saknar motstycke i den europeiska kristenhetens historia.

Sten Carlsson
(Ur Svenska Dagbladet 16 febr 1986)

havs av tyskarna och sjönk utan att någon kunde räddas.

Eriks far, kapten Schmidt hade i början av världskriget fått sitt fartyg sänkt, och de hemmavarande visste inte om han var vid liv eller hade omkommit. Meddelandet om förlisningen kom samtidigt som Schmidts — liksom andra nargöbor — av ryssarna tvingades lämna ön, vilken blev militärområde. Senare kom dock August Schmidt hem — han hade klarat sig.

Så berättas om den tyska ockupationen och dess vedermödor. Slutligen, hösten 1943, tog familjen Schmidt sitt öde i egna händer och gav sig ut en stormig natt i egenhändigt byggd båt med motor, som ingått i en hjälpsändning från Sverige, och styrde färden västerut. Efter en strapatsrik resa på ett par dygn kom de fram till svenska kusten nära Norrtälje.

I Sverige gestaltade sig livet helt annorlunda. Familjen bosatte sig i Järflotta. Genom Olof Brodin, direktör vid Brodin Shipping Line, som tidigare hade anlitat Schmidts lastfartyg *Merisaar* för frakt, fick de hjälp med att ordna sin tillvaro i Sverige. De byggde eget hus, och Erik gjorde sin värnplikt som telegrafist, efter det att han ett par år senare blivit svensk medborgare.

Efter detta gick han till sjöss ombord i ett Brodin-fartyg som fartygstelegrafist, seglade på de stora haven (härom har han skrivit i *Kustbon* i form av resebrev) och mötte sitt öde i USA, där hans kontnärliga talang väckte så stor uppmärksamhet, att han fick gå i målarskola för Ariel Agemian.

Sedermåra kom han till Paris, där han studerade vid École Supérieure des Beaux Arts. Han var särskilt intresserad av de gamla mästarnas teknik, Rembrandts och Rubens' bl a. Mest och helst blev det porträttmåleri, varom han fick ypperliga omdömen.

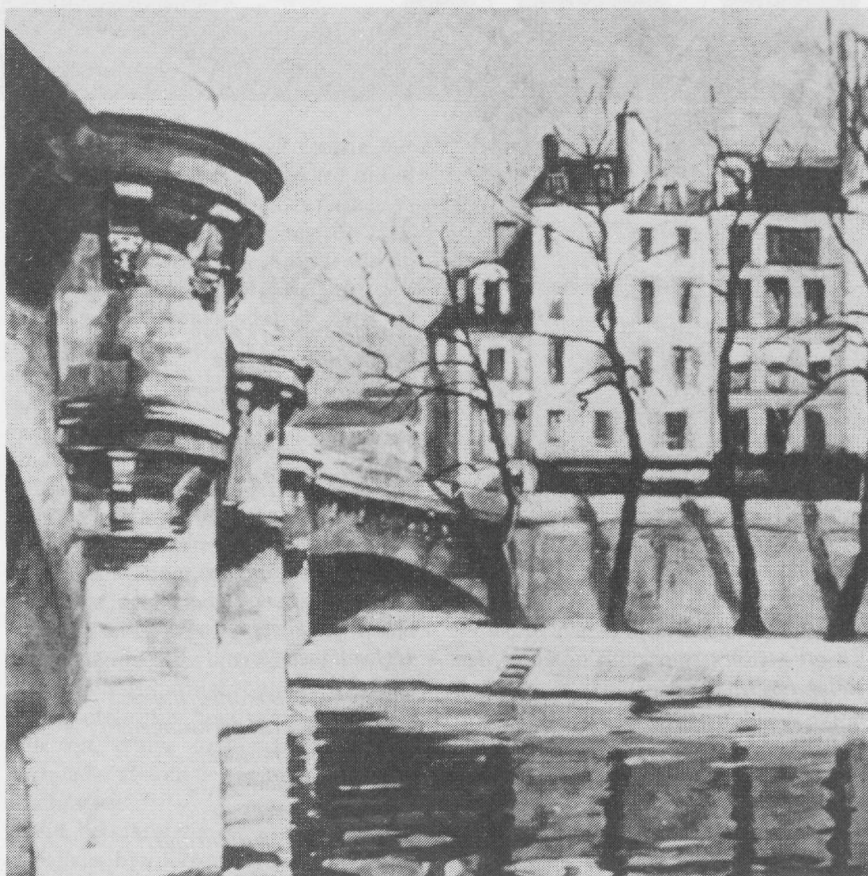
Från Paris kom han till Sydafrika och målade där porträtt och folkliv ett år. Sedan återvände han till Sverige och Stockholm, blev gallerist, vantrivdes med detta, gjorde sig fri och styrde kossan söderut för att få inspiration till nytt måleri.

Han gifte sig med en svenska, bosatte sig i Nacka, flyttade sedan som platschef för en resebyrå till Mallorca — han kunde inte livnära sig och familjen som målare — och blev så småningom delägare i en resebyrå i Palma. Efter skilsmässa återupptog han måleriet, sålde sin andel av resebyrån och flyttade utanför staden Palma. Där bor han alltså, nu tillsammans med sin nya fru



En av Erik Schmidts lärare vid École Supérieure des Beaux Arts i Paris, Maître Heuzé, porträtterad av sin elev 1952.

Pont neuf i Paris. Olja av Erik Schmidt 1953.



Kerstin och trivs med sitt liv och sitt konstnärskap.

Som nämndes i början innehåller boken ett flertal av Eriks tavlor, tyvärr dock inte i färg. Urvalet ger en god överblick över hans intresse som konstnär, från porträtt och landskap till den stora altarmålningen i svenska kyrkan i Palma, varom *Kustbon* berättade för inte så länge sedan. Skildringarna av ut-

bildning, måleriteknik och konstnärsår är fascinerande inslag i denna intressanta bok.

EL

Förlagets adress:
BOREAS PUBLISHING HOUSE
63, Ninian Road
CARDIFF CF2 5EL
Great Britain



Rågöungdomar.

Foto Per Söderbäck

Äibo dansläik

Kast kappan e kärre
Läup baket märre
Bällhärre koma
Ölkanna e tōma
Grā äikjar häva täi
Vår piar täva täi.

Bällhärres märre
Sprant ut e kärre
Ale sindlejast pia
Läpp milla bia
Ovaska häre
Ut vall mä fåre.

Bällhärren bak grinde:
Kån gar tō mä binde?
Gullringen e hānde
Ale rikast lānde
Simas häva färsköl
Ers Matsas säppel.

Kast kappan e kärre
Sjär ea bällhärre
Nātehāstn e närka
Bāddstrångja tārka
Ävedājla rinkja
Ni ljuser e kirkja.

Börs Irene dikta 1984 opa tām sjöks
först radana, sām ea ät gat.

På Lilla Rågö-mål av

Irene Sydman

Rågö-danslek

Kasta kappan i kärret
Spring efter märren
Bjällerherrarna komma
Ölkannan är tom
Gråhāstar ha de
Våra flickor ta de.

Bjällerherrarnas märre
hoppade ut i kärret
Allra sötaste flickan
Sprang mellan byarna
Otvättad i håret
Ut i vall med fåren.

Bjällerherrn bakom grinden:
Vart går du med stickningen?
Guldringen i handen
Allra rikaste landet
Simas ha färsköl
Ers Matsas ha brudkrona.

Kasta kappan i kärret
Här äro bjällerherrarna
Nātehāsten i vrån
Bāddstrømmingen* torkad
Överdelarna (blusarna) rynkade
Nya ljus i kyrkan.

Börs Irene diktade 1984 på de sex första
raderna, som är efter gammalt.

Översättn: I A-n

*Bāddan = Krassgrund

Estnisk mat

är titeln på en under förra året utgiven receptbok av hushållslärarinnan Ellen Roosme. I ett inledande kapitel skriver författaren att syftet med boken varit att "sätta det estniska matkunnandet här i Sverige på pränt för att bevara det även för kommande generationer."

Det kan genast konstateras att boken är mycket vacker och instruktiv. På ett 80-tal sidor varvas recepten med vackra färgfotografier av aptitretande maträtter. Recepten har indelats i grupper — soppor, kallt bord, sallader, varma köträtter, varma fiskrätter, efterrätter, bakning, "allehanda".

I ett vanligt estlandssvenskt hem fanns det minsann inte alltför många maträtter att välja mellan, men nog känner vi igen åtskilligt som Ellen Roosme presenterar — knaperrutig skinkstek med surkål och ugnstekta potatis, surkålsgröta, blodbiffar (verikäkid), särskilt aktuella efter höstslakten. Våra anspråk på efterrätter var inte stora men tranbärskräm, brödsoppa och mjölkoppa med klimp kunde även den estlandssvenska husmodern förgylla måltiderna med då och då. Vi får också lära oss att baka såväl estnisk surlimpa som *finbre* (sur-sött bröd), födelsedagskringlor, piroger, rabarberkaka och mycket annat.

Mycket suggestivt är helsidesfotot av det estniska smörgåsbordet (kallt bord). Detta är inte fullt lika "barbariskt" som det svenska, men består dock av så där 10—20 rätter. Vacker är också korgen med påskägg att skåda. För äggens färgsättning står, som vi minns hemifrån, lökskal samt torkade löv från bastukvistar.

Ellen Roosmes bok blir ett utmärkt komplement till det förråd av kokböcker som estlandssvenska familjer hunnit skaffa sig under åren i Sverige. Och för dem som inte alls känner till matserierna från vårt liv på andra sidan Östersjön kan det vara en angenäm överraskning att estnisk mat är god, sund och oftast enkel att tillaga.

"Estnisk mat" kan beställas från Allmänna Annonsbyrå AB, Tegnérgatan 35, 111 61 Stockholm. (Tel 08-24 93 15.) Pris 125 kr.

E N

Ellen Roosme, Estnisk mat.
Allmänna Annonsbyrå AB.
Pris 125:-.

SOV:s HEMBYGD SKVÄLL

En resa i ord, bild och ton gör vi till

NUCKÖ

med

SUTLUP—DIRSLÄTT—KLOTTORP

lördagen den 5 april 1986 kl 18.00.

Vi träffas i Eesti Maja, Vallingatan 34,
1 tr, Stockholm.

Kaffe serveras till självkostnadspris.

Hjärtligt välkomna!

Vid SOV:s ÅRSMÖTE i Eesti Maja

lördagen den 19 april 1986 kl. 18.00, vartill kallelse utfärdades i föregående nummer av Kustbon, kommer Lilian Blee-Pettersson med sönerna Rolf och Ove att svara för den inledande musikunderhållningen.

Vi får också öva oss i allsång med någon av Sven Ahlströms nyskrivna sånger.

Väl mött!

Styrelsen för Svenska Odlingens Vänner

Svibyträff

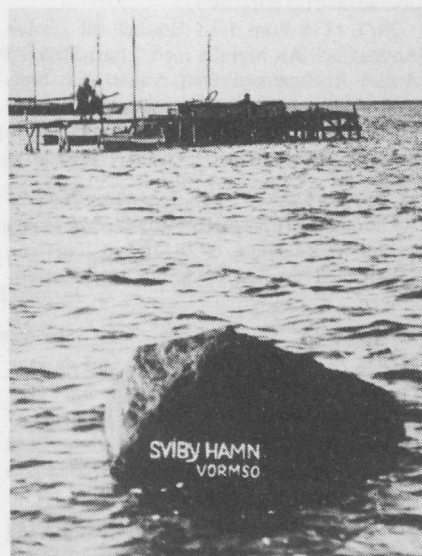
Som framgick av ett förhandsmeddelande i föregående nummer av Kustbon kommer det i vår att bli tillfälle för alla svibybor och deras anförvanter att träffas och återuppliva gamla minnen från det forna bysamhället. Av utrymmes-skal har dock den aviserade lokalen för sammankomsten ändrats. Även tiden i slutet av maj har ansetts vara mindre lämplig, eftersom många presumtiva besökare kunde förmodas vara upptagna av andra aktiviteter vid denna tidpunkt. Den nu bestämda samlingsplatsen blir Kvartersrestaurangen i Älvsjö, och tiden är utsatt till lördagen den 12 april 1986 klockan 16.00. Var restaurangen ligger och hur man kommer dit framgår av separat meddelande i denna tidning.

I arbetsgruppen, som planerat byträffen, har man ansett att det huvudsakliga syftet med sammankomsten skulle vara att bereda deltagarna en opretentiös samvaro utan alltför många prefabricerade programinslag. Man skulle helt enkelt mötas i all anspråkslöshet och vara tillsammans på samma otvungna sätt som i den gamla hembygden. Aktörerna i byalaget är visserligen i dag delvis andra, men än finns det många svibybor som erinrar sig hur det kunde gå till på Simas torg, i "benhuse", på "koinbackan" och i "skimlingsbin" eller hur man slet på åker och äng, tröskade sin säd kollektivt i maskinhuset, utfodrade sina kreatur och satte ut sina ryssjor vid "Sköukgronne".

Många minns ännu med smärta hur byn härjades av en fruktansvärd brand i juni 1932 då 21 gårdar lades i aska. Vi erinrar oss hur denna katastrof bådade för det stora skifte, som ledde till att den gamla klungbyn sprängdes och en del gårdar förpassades till byns utmarker. Vi kommer också ihåg hur det stora skiftet i sin tur gav upphov till många nya gårdsnamn, namn, som knappt hann tränga in i folks medvetande innan uppbrottets timme slog.

Om omständigheterna medger är det meningen att vi vid sammankomsten skall få se diablerder från den gamla bosättningen. Programpunkten är emellertid lite problematisk, eftersom den nya lokalen är svår att mörklägga. Vid framställningen av diapositiven har jag i alla fall haft möjlighet att se en hel del gamla fotografier hemifrån och fått tillfälle att erinra mig människor och byggnader så som de såg ut för ett halvsekel sedan.

Vid betraktandet av korten får den övergivna byn liksom nytt liv. Där har vi de jämnåriga kamraterna som man umgicks och tampades med, där står de något äldre, som man såg upp till och ville efterlikna, där har vi de allvarstygda bönderna med de valkiga nävarna och de något yngre, som man då betraktade som barnungar. Det är svårt att föreställa sig att dessa tjejer och parvlar i dag är mogna kvinnor och män i den övre medelåldern och på väg mot sin pensionering. Förmodligen kommer jag inte att känna igen många



Sviby hamn.

av dem i dag. På korten ser jag också många människor som ej längre finns i de levandes skara. Den äldre generationen har till största delen fallit ifrån på ett naturligt sätt. Många yngre män sveptes bort av kriget, några försvann på annat sätt. Även Östersjön skördade sina offer under flykten. Ovissheten om de försvunnas öde är en barlast som vi får leva med länge än.

Det är förunderligt vilka tankar och känslor några gamla fotografier, många suddiga och illa medfarna, kan väcka till liv så här långt efteråt, och det är med vemod och vördnad jag lägger bildmaterialet ifrån mig. Vi får se om det går att visa diablerderna på kvartersrestaurangen i Älvsjö när vi träffas.

Väl mött!

*Anders Stenholm
(Vävars Anders)*

Sviby

De ursprungliga gårdarna 1795—1838

Det är en mycket tacknämlig forskning den energiske Dagö—Ormsö-ättlingen, finlandssvensken Jörgen Hedman bedrivit och fortsätter att bedriva. En del resultat har tidigare publicerats i Kustbon. Den förteckning med ovanstående rubrik jag fått av honom, försöker jag enligt nedan kommentera/komplettera i samma nummerfölgd, som finns i förteckningen.

1. Joppes-Mass, 95—38, fam namn 1838 Fagerros

Till denna gård kom från Karuse 28/6 1881 Johannes Telliskivi med Leena och Mari samt Ingel Kask. På 30-talet köpte österrikaren Vollrath (jämte Simons) gården och fick efter storskiftet Nigerdalområdet, där han startade råvfarm.

2. Pettas, 95—38, fam namn 1838 Pettander

(Namnet finns med i en den grupp som utvandrade till Saratov.)

29/7 1846 kom från Röithel till gården Andrus och An Melnits med 7 barn. Mågen Anton Rummelman från Nuckö och hans son Aleksander gav efternamn till bonden under "vår tid". Vi vuxna minns även ännu då levande "Mellnitsar": Otto och Helene.

3. Joppes-Laras, 95—38, fam namn Dalberg

Gården övertogs av "kutsarn" från Hovet — Johan Bäckman (f 1844) och hans son Johan med sin fam levde där till överflyttningen.

4. Stoas, 95—34

1838 öde enligt Jörgen Hedmans forskn. På senare 80-talet var dock fam namnet Slet. Jag minns bonden Lars änka Katarina, f Grundström (f 1855, d 1933) samt deras barn med fam. Senaste bonden Johan (f 1878) dog i Sverige 1953.

5. Stoas-Peters, 11—38, fam namn 1838 Lundqvist

Enligt Jörgen H flyttade år 1810 Hans Simonsson (f 1768) med sin fam från gård nr 28 i Kertell till Stoas-Peters. Två bröder följde senare efter. Namnet Lundqvist har det tagit år 1838.

(Där var min farmor Maria Mickelin under namnet Lundqvist född år 1864. Hennes mors efternamn var Slet.)

Varför fick Lundqvistarna flytta från gården, då Jaan Jürjer på 1850-talet kom från fastlandet och tog över?

Jürjers dotter fick måg från fastlandet — Juhan Tanne. Deras son Evald bor bland oss här.

6. Kubjas-Jaaks, 11—38, fam namn 1838 Nyqvist, Snäckström

Den 30/10 1844 kom min morfars far Hans Rank från Röithel till Söderby på Ormsö, tillsammans med fam. Sedermera kom hans son, även Hans, över till Sviby, där föddes min mor Anna.

7. Mickas, 95—38, fam namn 1838 Mickelin

Enligt 1831 års folkräkning hade på gården bott Johann Anders 1794, Agneta To-

masdr 1784, Hans 1822, Cahtrin 1826, Anders Jacobss 1807 och Agneta Hansdr 1813.

På denna gård föddes mina förfäder på fars sida.

8. Olmat-Hans, 95—38, fam namn 1838 Holmén

Egentligen var detta ställe uppdelat mellan tre intressenter:

Olmat-Hans 25 a — Jonell

Olmat-Hans 25 b — Mickelin

Olmat-Hans 25 c — Stenholm

1/3 blev mina farföräldrars lott, som med sina 6 små barn levde i "Mickas Rian" tills man vid 1900-talets början kunde bygga eget hemman Gärdesa. Men farfar hade dött året tidigare endast 36 år gammal, farmor före nådda 65. Rökrian hade gjort sitt.

9. Mathesa, 95—38, fam namn 1838 Sten, Rosendahl

Lars Nybloms, jämte Tomas Nybloms ättlingar, vilken sistnämnde skapade eget hemman Jakasa. Under vår tid var namnet alltså Nyblom.

10. Marsa, 95—38, fam namn 1838 Massalin

Det torde nog ha varit arbetskraftsbrist på denna gård eftersom bl a min farmors föräldrar bodde och arbetade där.

Där växte min farmor upp. Från Borrby kom Tomas Nyman och gifte sig med hustru Maria (f 1856, d 1940), och därmed kom namnet Nyman till Marsa.

11. Kloss-Mass, 95—38, fam namn 1838 Kornblom, Timm

Bägge invandrade från Kertell. Därifrån hade 1810 kommit till gården Greis Jacobsson (f 1759), och förmodligen var det Johan Greisson (f 1797) som var värd 1832—40. Dessa fick namnet Kornblom 1838.

Kornblom fortsatte till Rumpo Jobbesa.

28/6 1881 kom från Dagö (var det även från Kertell?) efter tillfällig bosättning i Karuse, Mihkel och Marre Kask med 3 barn samt Aadu och Liisa Kask med 4 barn, vars ättlingar numera finns bland oss här.

12. Andersa, 95—38, fam namn 1838 Söder, Grundström, Walle

Ägare Hanas-gårdens Appelblom, som var gift med Agneta. När hon blev änka gifte hon sig med Karl Grundström från Tinesa.

Dottern Maria Appelblom, gifte sig med Anders Lilja. Efter storskiftet tog de med sig ena halvan och etablerade hemmanet Bac-kesa.

Dottern Gertrud Grundström från andra giftet fick halva gården och gifte sig till Gärdström.

13. Lauras, 95—38, fam namn 1838 Laurén (från Kertell)

1844 infl Rein Riim.

Egentligen antogs namnet Laurén av från Kertell inflyttade Anders Jacobsson och Thomas Andersson, vilken Laurén var med till Saratov. Gården togs över av Johan och Mina Tohver, invandrare från Röithel, delades sedan med Karl Tohver, som hade gift sig med Liisu Gärdman från Nuckö.

14. Johansa, 95—38, fam namn 1838 Jonell, Röd, Alm

Under vår tid även Jonell tills ägarenamnet blandades med Svedberg efter dottern Gertruds giftermål med Lars.

På lösmanstället Neastusa intill hemmanet bodde under min barndom änkan efter min farmors bror Anders Lundkvist. Hon var född Katarina Appelblom. Anders med många andra drunknade vid sekelskiftet, segelbåten gick under vid Sviby strand på väg från Hapsal.

15. Erkurs, 95—38, fam namn 1838 Grip, Söderlund

Detta gårdsnamn representerar ej våra dagars lösmansställe, vars innehavare var Wilhelm Kask, son till den från Dagö infl Aadu Kask (se nr 11 ovan).

Det måste vara senare tiders Nibondasa eller Galgårsa, vilka gårdar ej finns med i Jörgen H:s utredning.

Passar på att kommentera dessa gårdars innehavare.

1) Nibondasa. Halva gården innehades av **Johan Beck** med 2 systrar. Den andra delen fick fam namnet **Österlin**, då dottern gifte sig. Det var på denna del av hemmanet, som den stora branden började den 13 juni 1932, då 21 hemman blev lågornas rov.

2) Galgosa. Halva delen svensk, innehavare **Karl Lundkvist** med hustru Gertrud, f Appelblom. Dottern Agneta, gift Massalin, fyller 90 i år i vår närhet.

Till andra halvan kom 30/10 1844 från Röithel **Juhan** och **Liso Valk** med 3 barn. Johan och Maria Valk ägde hemmanet till sin död. Efter storskiftet hette det Ranna vid Hoitberget vid infarten till Sviby hamn.

16. Nilsas, 95—38, fam namn 1838 Fagerros

Jaan och Hans Valk hade kommit från Röithel. Innehavare, när vi växte upp: Jaan Valk (f 1883). Minns hans andra gifte i slutet av 20-talet med färgstarka Minni.

Vi sa Nilsa i stället för Nilsas.

17. Tomassa, 95—38, fam namn 1838 Streng

Ref nr 8 — "Olmat Hans" 25 c.

Sista ägaren, Anders Jonells änka Agneta, f Vikström, fyllde 90 år i jan i år. (Stockholm)

18. Norjas, 95—38

Före 1838 från Kertell inflyttade Matz Greisson (f 1732) och Jacob Matsson (f 1762). Innan familjenamnet **Vikström** togs, var de 17 personer på gården. Familjenamnet försvinner med tiden, då ende sonen Jo-

han fick sätta livet till under det andra världskriget. Av de 7 döttrarna lever ännu 6 i Sverige. (Se även nr 17 ovan.)

19. Nysimas, 95—38, fam namn 1838 Nyholm

Samma namn även i dag, som bärs av manliga ättlingar och deras barn i Sverige.

20. Massas—Johans, 11—38, fam namn 1838 Lampa, Stenholm

Vi minns gården under namnet Vävarsa, vars ena halva efter storskitet hette Kam-pesa, alltjämt med fam namnet Stenholm.

21. Massas-Anders, 16—38, fam namn 1838 Massalin

Det var gården Masasa under vår tid, med samma fam namn. (Se även nr 15/2.)

22. Lill-Greis, 95—38

Före 1838 från Kertell inflyttade Lars Mårtensson (f 1752) och Jöran Larsson (f 1794). De 9 personerna tog 1838 **familjenamnet Sandell**.

1852 kom ny ägare Karl Proos från Röithel. Senare delades hemmanet upp mellan sönerna Jaan, August och Voldemar. Efter storskitet sålde Voldemar sin del till Anders Appelblom från Greisa.

23. Pears-Anders, 95—38, fam namn 1838 Grönstrand

På gården, delad till två fam Jäämees, inflyttade från Röithel, vars ättlingar fanns kvar vid vår överflyttning till Sverige.

24. Pears-Mart, 95—38

Pears-Örjas, 95—38, fam namn Flinkman infl från Kertell

1845 kom Juhan Rämmel.

Kan ej identifiera denna gård. Då gården Neagårda ej är med i Jörgen H:s uppställning, behandlar jag den här:

Den 29/5 1851 kom från Röithel makarna Jaan och Liso Moll med 4 barn.

Det var antagligen sonen Anders som i Sviby gifte sig med Gertrud Lundkvist.

De i sin tur hade sönerna Anders och Hans samt flera flickor. En av flickorna, Gertrud, är mamma till Christina Stenholm.

25. Kubjas-Johans, 11—38 fam namn 1838 Nyqvist

Vill hänföra till vår tids Simasa — fam namn Murman, såvida inte Galgosa — nr 15 är inblandad.

26. Peters, 95—38, fam namn 1838 Petrell, Stor

Den 21/12 1844 kom Johan och Mari Dieke från Nuckö. De hade 4 barn, födda 1822—1843, med sig.

Ett av dessa barn var troligen morfar eller mormor till Maria Dieke (f 1896, d 1942), som var gift med Johan Appelblom från Hullo, som nu i vår fyller 93 år på Ekerö.

27. Olmat-Anders, 95—38, fam namn 1838 Nordqvist

Timm i våra dagar.

Eftersom före storskitet hemmanet kallades Timsa (senare Olmata) och Karl Stenholms granngård Olmata (senare Nyparsa) har jag för mig att Karl Stenholm hade en del av Olmat-Anders.

Svibyträff

Alla svibybor från Ormsö och deras anförvanter inbjudes härmed till

kamratlig samvaro i Kvartersrestaurangen i Älvsjö

lördagen den 12 april 1986, kl 16.00.
(Obs! Den ändrade platsen och tiden)

Restaurangen ligger ett stenkast från Älvsjö station och adressen är Göta-landsvägen 226 med huvudingång Armborstvägen 6.

Kommunikationer:

Pendeltåg till Älvsjö station.

Busslinjerna 141, 144, 163 och 171 till hållplats Älvsjögården.

För 75:— serveras varmrätt med tillbehör, smör och bröd, läsk eller lättöl, kaffe och kakor.

Barn under 10 år kan erhålla en något enklare förtäring för 25:—.

Restaurangen har fullständiga rättigheter.

Pensionärer kan använda en av Socialförvaltningens matkuponger som delikvid.

Förhandsanmälan före den 5 april är nödvändig.

Den kan göras till

Norjas Karin	tel 08-47 17 53
Laras Anders	tel 0753-280 35
Gärdes Hugo	tel 08-91 08 11
SOV:s expedition	tel 08-32 48 78

Programmet upptar bl a musik, allsång och eventuellt visning av diabilder.

Lokalen rymmer minst 150 personer. Vi hoppas att den blir fullsatt.

Varmt välkomna!

Initiativtagarna

28. Smess, 95—38, fam namn Städ 1838 och även senare.

29. Simas-Jonas, 95—38, fam namn 1838 Murman, Stor

senare Murman, Fagerros

30. Tönnis, 95—38, fam namn 1838 Stenholm

Är det någon av det Karl Stenholm förval-tade?

31. Stor-Greis, 95—38

Före 1838 fanns på hemmanet **Hans Matzsson** (f 1809), son till Matz Mickels, som via Norrby Siffers kommit från Kertell. Sedan är Bäck från Kertell registrerad.

Under vår tid var Johan Appelblom går-dens förvaltare.

32. Hansas, 95—38

Hanasa kallade vi gården (medan lös-mansstället Hansasa ägdes av min farbror Hans Mickelin)

Fam namn 1838 Appelblom, Id, Tallgren, Ekman

Endast Appelblom förekom i vår tid (se även nr 12 Andersa).

33. Brusas, 95—38, fam namn 1838 Sandberg

Vi kallade gården Broasa.

Fam namnet var Lundkvist, innan mågen Hans Appelblom kom från Stor-Greisa.

34. Tönnis-Nygårds, 34—38, fam namn 1838 Grundström

Från 1844 anger Jörgen H Tönnis Rank. Visserligen invandrade 30/10 1844 Tönis och Mari Rank med 4 barn från Röithel men de torde ha bosatt sig i Söderby.

Namnet Grundström existerade på gården Tinesa. Senaste husfar Lars (f 1886) avled här 1974.

Intresserade hänvisas till min artikel "Sviby — min barndomsby", införd i Kustbon nr 2, juni 1972.

Hugo Mickelin

Anm:

Efter uppställningen över gårdarna fortsät-ter **Jörgen Hedman** med följande intressanta upplysningar.

År 1835 gav pastor Alexander Nordgren (det torde ha varit fader Nordgren, som var präst på Ormsö 1830—1858. Sonen Alexan-der som var född på Ormsö, kom från Gam-malsvenskby till Ormsö som präst under åren 1869—1902/HM) ett förslag till famil-jenam för Svibybönderna:

Wikström, Sandberg, Pettander, Nyholm, Massalin, Dalberg, Sandell, Ståhl, Flink-man, Grönstrand, Nyqvist, Petrén, Stor,

Forts sid 14

Hälsningsanförande

på Kärrslätt-träffen den 23 nov 1985

”Kära kärrslättbor, kära vänner. Jag ber att få hälsa er alla hjärtligt välkomna till denna byträff. Den första i sitt slag på över 40 år. Det har faktiskt gått så många år, så lång tid, sedan vi lämnade vår hembygd, där gårdarna och husen låg nära varandra, där dagarna — fyllda med mångahanda sysslor — var lika för alla, styrda endast av årstidernas växlingar: vår, sommar, höst och vinter. Samhörighetskänslan var stark och förenande, särskilt i ofärdstider. Ofärd förenar, har vi lärt oss. Man glömmer småstrider om mitt och ditt som naturligtvis också förekom hos oss ibland.

När jag nu säger kärrslättbor så har detta ord i kväll en bred allomfattande innebörd som innesluter alla här närvarande. Nu undrar kanske någon: Är jag också kärrslättbo? Tillåt mig därför försöka indela oss i tre grupper.

Den första gruppen vill jag kalla genuina kärrslättbor. Det är alla de som är födda därborta på Ormsö, på andra sidan av Östersjön. Många kom till Sverige långt före andra världskriget på 1930-talet eller på 1920-talet, några ännu tidigare, för att söka sin utkomst här i landet. Men flertalet av oss kom som flyktingar under åren 1943 och 1944. De äldsta kan ännu minnas hembygden och kan berätta för de unga och alla dem som inte varit där, hur det var därborta och om alla de händelser som är förknippade med uppbrottet där-

ifrån och överflyttningen till Sverige. De som var barn då har av naturliga skäl endast svaga minnesbilder, eller inga minnen alls, från barndomshemet eller överresan hit, men de tillhör självfallet också denna första grupp.

I andra gruppen ingår vår unga generation, våra barn och barnbarn födda här i Sverige. Jag räknar dem hit, trots att de själva knappast anser sig vara estlandssvenskar. De har blivit duktiga rikssvenskar. De är oåterkalleligt sammanväxta med, införlivade i det svenska samhället. Å de e väl bra så. Eller hur? Det är ju just detta som vi alltid önskat och allt fortfarande önskar. Motsatsen att vi blivit rotlösa här, skulle varit en ofattbar olycka för oss alla. Vi saknar ju returbiljett. Glädjande nog så har vi trots allt lyckats över all förväntan.

Men har det kanske gått alldeles för fort? Har vi kanske varit alltför angelägna om att lyckas i vår nya miljö och — om än omedvetet — ändå förträngt vår gamla kultur. Endast några få av våra barn kan i dag tala vår gamla dialekt. Och de vet egentligen ytterst lite om sina rötter, om estlandssvensk historia, om föräldrarnas gamla hembygd och om deras upplevelser under kriget. Vi deras föräldrar är nog de skyldiga, det är vi som felat. Barnens intresse i denna fråga beror till stor del på vad föräldrarna mäktat förmedla till dem under uppväxtåren. I många fall kan

resultatet vara nog så bristfälligt. Skolan och samhället i övrigt verkar inte ha någonting att ge i detta ämne. Tidningarna tiger.

I den tredje gruppen ingår alla våra nära och kära, som genom ödets nyck här i Sverige eller annorstädes sammanlänkats med oss kärrslättbor och nu ingår i vår gemenskap. De är nu föräldrar till vår unga generation, till dem jag nyss talade om. Många av våra barn och barnbarn har därför också en andra ådra som är precis lika stark och berättigad som den kärrslättska från Ormsö. Denna grupp kommer från skilda levnadsförhållanden, orter och länder, var och en med egna minnen och egna rötter att värna om. Här vill vi gärna medverka om tillfälle ges. Men i kväll hoppas jag att alla känner, att vi hör ihop, och därför vill jag så gärna kalla oss alla för kärrslättbor.

Avsikten med kvällens sammankomst är att lära känna varandra bättre och knyta nya kontakter. Vi bor ju så spridda här. Dessutom vill vi stärka gammal bygemenskap och återuppliva gamla vänskapsband. Och om möjligt ytterligare berätta om vår gamla hembygd för de unga och för alla dem som aldrig varit där på denna ö där våra fäder levat, arbetat, kämpat, hoppats och trott på en bättre och ljusare framtid, befriad från tvång och godsägarnas tyranni. Fädernas vardag har under århundraden varit nog så mödosam. Det sägs att de på godset t o m kunde få prygel på arbetet. Ofrihet kan ha många former. Vår generation fick före kriget uppleva förändringar till det bättre. Men just när denna förändring började ge resultat på många områden kom ironiskt nog uppbrottet, mot all förmodan.

Vem kunde på 1930-talet förutse att vi 10 år senare skulle bo i Sverige och vara svenska medborgare. Men kriget nådde också Ormsö och bröt sönder vår trygghet. Vi blev plötsligt flyktingar, men en privilegierad flyktinggrupp, som bröt upp från sina gamla boplatser, med stor oro, men utan större saknad. Många kände måhända en viss lättnad. Vi kände redan då, trots all oro för framtiden, att vi for hem, när vi for bort över havet. Vi kom för att stanna och blev väl mottagna och omhändertagna.

Jag vill avsluta mitt anförande med ett citat ur senaste numret av Kustbon. Rickul-flickan Vivi Drie skriver där om sin veckolånga resa till Tallinn i somras. Hon vann förstapriset i Ungdomsgruppen SONG:s pristävling för en in-

Forts från sid 13

Mickelin, Holmén, Sten, Timm, Städ, Murman, Söder, Grundström, Walle, Laurén, Stenholm, Bark, Streng, Grip, Junell, Röd, Alm, Id, Tallgren, Ekman, Sneckström, Lundqvist och Hjorth.

1560: Zwybü: 12 hakar

1565: 12 hakar — 21 gårdar, 36 vuxna män, totalt ung 110 invånare.

1588: 12 hakar

1591: 12 1/2 hakar

1598: 12 1/2 hakar — 17 gårdar

1606: 12 1/2 hakar, 2 lösmän

1625: 12 1/2 hakar — 17 gårdar

1688: 27 gårdar

1691: 11 1/2 hakar — 27 gårdar + 1 lösmän, 59 vuxna män, ca 180 invånare, 44 hästar, 70 oxar och 55 kor.

1704: 12 1/24 hakar — 31 gårdar, varav 10 1/2 hakar — 28 gårdar var besatta — resten var 27 värdar, 2 bröder, 19 vuxna söner — 48 vuxna män, ca 140 inv, 25 hästar, 63 oxar och 48 kor.

1712: 28 gårdar, levande inv: 27 värdar, 26 husfruar, 2 vuxna söner, 4 vuxna döttrar, 14 pigor, 7 gossar samt 12 flickor. SAMMANLAGT: 92 personer.

Döda i pesten: 7 värdar, 6 husfruar, 7 vuxna söner, 7 vuxna döttrar, 1 dräng, 3 pigor, 6 gossar samt 5 flickor. Totalt 42 döda. ANTAL LEVANDE + DÖDA: 134 personer. Boskap: 26 hästar, 55 oxar samt 40 kor.

1725: 8 1/2 besatta hakar, 30 gårdar, 25 värdar, 9 söner/drängar, 28 husfruar, 8 döttrar/pigor, 14 gubbar, 13 gummor, 19 gossar samt 21 flickor. TOTALT: 137 invånare.

1782: 30 gårdar med 282 invånare — 139 män + 143 kvinnor.

1811—16: 33 gårdar

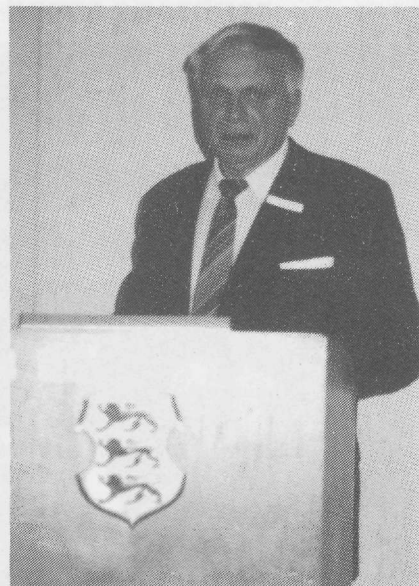
1834: 34 gårdar, 11 hakar, 4 lösmansställen. 286 invånare — 133 män + 153 kvinnor.

1850: 34 gårdar: 24 svenska, 10 estniska, 6 kvarnar, 286 invånare: 216 svenskar (103 + 113) samt 70 ester (32 + 38).

Kärslätt-träff 23/11 1985



En talrik skara hade samlats till Kärslätt-träffen.



Hans Selin högtidstalar.

Foto Emil Häggblom

Många bybor med anhöriga i alla åldrar hade samlats i Eesti Majas lokaler för att träffa varandra och "se några bilder", som det så blygsamt stod i uppropet till träffen.

Mina förväntningar var stora. Jag hoppades få veta mycket om min pap-

tervju med sin 86-åriga faster på nuckömål. Första priset var en resa för två personer en vecka i Tallinn.

Hon skriver:

"Jag har vid flera tillfällen undrat över vad det är som gör att det känns så bra när man träffar andra estlandsvenskar och får 'språk Noka-svensk'. Antagligen är det så att ens rötter får näring ur detta. Personligen känner jag mig vederkvickt till både kropp och själ av att få sitta och bara lyssna till någon som berättar minnen från tiden 'därhemma'."

Mina vänner. Det är väl något liknande vi känner här i kväll, när vi efter snart ett halvt sekel nu igen samlas för att minnas, berätta och lyssna.

Än en gång: Alla hjärtligt välkomna!

Innan vi går vidare i kvällens program vill vi minnas dem av våra vänner, våra bybor, som på olika sätt omkom under kriget, hemma i byn, i Ryssland och på havet. Jag föreslår att vi alla reser oss och hedrar dem med en tyst minut."

Hans Selin

pas hemby. Visst har jag hört de äldre berätta under min barndom, men jag ville gärna få veta mer. Kanske har mitt intresse också ökat med åren.

Programmet var fint sammanställt.

Hans Selin började med att tala om vikten av att träffas, vara stolt över sin historia och föra sin kultur vidare. Han talade också om Ormsösvenskan som riskerar att falla i glömska om man inte lär den vidare till sina barn.

Efter god mat med kaffe läste Gunnar Hörnström några dikter och en egen historia på Ormsösvenska, vilket uppskattades mycket. Kanske Gunnar vore den rätte att föra Ormsösvenskan vidare till oss som inte har lärt den. En kurs?

Anders Westerberg spelade för oss på en talharpa som han själv byggt och berättade att talharpan var ett betydelsefullt instrument på Ormsö i gamla tider. Hantverket var viktigt på Ormsö och är också en bit av kulturen som bör föras vidare till kommande generationer. Jag fascinerats av noggrannheten och tålmodet som är så självklart för alla er äldre, både kvinnor och män. Därefter följde visning av ett 90-tal diabler som Hans Selin ställt samman av "egna" kartor, gamla fotografier i privat ägo och från SOV-arkivet. All tänkbar information gavs och jag fick för första gången en klar bild av Ormsö och Kärslätt, dess landskap, gårdar och människor. Kartornas tillkomst har sin egen historia.

Hans Selin och Johan Österberg (J Ö †1975) har ur minnet ritat kartorna med hjälp av olika handlingar och muntliga uppgifter från många andra Kärslättbor. Man förstår att det varit ett mödosamt och tidskrävande arbete som inte nog kan uppskattas av oss alla som har anknytning till Kärslätt. Kartorna fanns under mötet utställda i ett angränsande rum, där de studerades med stort intresse.

Inga Larsén, född Stenros, var den yngsta från Kärslätt som kom som flykting till Sverige. Hon var endast 2 månader och 6 dagar gammal när hon anlände med sina föräldrar och syskon till Stockholm. Med anledning av denna fina prestation fick Inga mottaga en karta över Kärslätt och ett familjeregister, dvs en förteckning över hemgården Peters medlemmar år 1943.

Ett varmt tack till arrangörer och medverkande, med förhoppning om en fortsättning, säkert finns det mycket kvar än att berätta och samlas omkring.

Gun-Britt Löwgren

(Dotter till Johannes Häggblom, Kärrs gård)

FOTNOT: Det visade sig att intresset för Kärslätt-träffen var över förväntan stort. 136 anmälningar inregistrerades, men endast 125 personer kunde beredas plats. Lokalen rymmer inte fler. 5 personer hade fått förhinder att närvara. Slutliga antalet deltagare blev därför 120. Vi beklagar att alla inte kunde få plats. Bättre upp nästa gång. Vi noterar med glädje att intresset var så stort och att så många deltog.

H S

Minne från träff av i Sverige levande ormsöbor, födda 1919



1919 års kvinnor och män från Ormsö församlade.

Foto Signy Ahlberg

En Johan, som var med

Av 49 flickor och pojkar födda år 1919 på Ormsö, blivna pensionärer under 1984, träffades 14 enligt fotot ovan jämte en del familjemedlemmar den 23 februari 1985 i SOV-lokalen, Vikingagatan 25, Stockholm.

Otroligt roligt var det att träffas. Många sågs för första gången i Sverige. Kul hade vi och det var svårt att bryta upp.

Fäll Ärkors Johan med familj stod för såväl lekamlig som andlig spis. Bl a fick vi se diapositiv, tagna på Ormsö under de senaste åren. Vi fick dessutom höra massor med roliga episoder och historier hemifrån.

Du som inte var med av vår kull nu, håll ögonen öppna på eventuella kommande upprop i Kustbon för nästa träff, eller tag kontakt med Fäll Ärkors Johan, tel 08-36 36 67.

Ett tack till alla, som ställde upp denna gång.

Betraktelse på nyårsaftonen 1985

Går en promenad i skogen, det är årets sista dag. Naturen är klädd i vinterskrud. Skogen är alldeles stilla och tyst, som om den höll andan inför något som skall komma, som skall hända. Tallar och granar är täckta av snö, även lövträden har fått vinterskrud av rimfrost och snö, där deras nedhängande grenar bildar fina mönster för ögat.

Jag går skogsstigen fram, det är tyst, men spår i snön visar att haren har gjort sina krumsprång hit och dit. Även andra spår visar att det finns liv här. Det är en underbar känsla med denna promenad i vinternaturen — det är sju grader kallt i Kumlabygden.

När jag så småningom kommer fram till öppna gården, fram till åkerrennen, kommer en svag vindpust som rör vid torra grässtrån, och de rör sig helt lätt.

Osökt går tanken till gamla stigar och skogsvägar, som vi gick på en gång för länge sedan, i våra barndomsbygder. En undran kommer över en: hur är det där i dag en dag som denna?

Med vinterhälsningar och Ett Gott Nytt År till alla.

Rita Norrman
från Vippal

Estniska dagar — Estival 86 i Sverige

Efter tidigare festdagar — mycket lyckade ESTO 80 i Stockholm sommaren 1980 och Estival 83, 20—23 maj 1983 i Göteborg — beslöt esterna att det skulle bli tradition med fest vart tredje år och att Malmö-regionen skulle bli säte för 1986 års kulturfestival.

Således blir det Estival i år under tiden torsdagen den 1 maj till söndagen den 4 maj, med arrangemang omväxlande i Lund och Malmö.

1 maj i Lund:

Estniska organisationers sammankomst, teaterföreställningar, idrottstävlingar m m.

2 maj i Lund:

äger det officiella öppnandet rum i närvaro av landshövdingen i Malmöhus län, Bertil Göransson.

Under dagen kulturella evenemang, folkdanser och gymnastikuppvisningar. Sångkörernas konsert jämte andra konserter. Ellen Pelmas är med. Barnprogram. På kvällen folkfest.

3 maj i Malmö:

Festtag genom staden. Galaföreställning på Stadsteatern. Uppträdanden av gymnaster, folkdansare, sångörer och solister.

Under eftermiddagen Estival-Gala på Malmö Stadsteater. På kvällen båtfärd i Öresund med M/S "Dana Scarlet" med strandhugg i Köpenhamn.

4 maj i Lund:

Gudstjänst med efterföljande konsert i Lunds domkyrka. På samma plats officiell avslutning av Estival 86.

Förnämlig utställning

Baltiskt silver visas i Lund på Estival 86

Under festdagarna ordnas många utställningar.

I anslutning till Festivalen invigs redan den 26 april en baltisk silverutställning, öppen till den 8 juni, i Kulturhistoriska föreningens museum i Lund.

Estniskan fil lic Mai Raud, konsthistoriker med silversmide som specialfack, håller i trådarna. (Hennes far var den siste skolinspektören i Hapsal-Wiek. Han dog i Stockholm i hög ålder.) Hon är f d elev till prof Sten Karling. Det var han som rådde Mai Raud att ägna sig åt det baltiska silvret.

Citat ur "Kulturen Runt"-medlems-tidning för Kulturen i Lund jan—maj 1986:

"Hon är en levande uppslagsbok i detta ämne och forskar ständigt vidare, glad över varje forskningsinsats, som bidrar till att skingra dunklet kring de vackra tingen.

Just nu är hon sysselsatt med att skriva om senbarockens och rokokons estländska silver på platser utanför hemlandet. Det finns en hel del nytt material i ämnet och Mai Raud delar gärna med sig av sina kunskaper."

Måndagen den 28 april sjunger Ellen Pelmas-Barringer folkvisor och roman-ser på "Kulturen".

Vi estlandssvenskar vet ju att Ellen är dotter till Mathias Pelmas från Rickul, numera bosatt i Huskvarna.

HM

Estniska Kultursamfundet, Wallingatan 32, i Eesti Maja, Stockholm, organiserar gruppresa med buss tur—retur Stockholm—Lund.

Avfärd 1 maj kl 09.00 från Klarabergsviadukten i Stockholm. Återresa 4 maj kl 13.00 från Lund.

Registrering genom inbetalning av färdkostnaden 280:- till postgiro 57 588-6. På inbetalningskortet skall anges om hotellreserv önskas. Hotel Lundia: enkelrum 380:-, dubbelrum 410:- per dygn. (Estivalledningen har utverkat halva priset.)

Information: 08-11 31 16 Estn Kultursamfundet, 08-38 69 09 kl 20—21 Reseorg Kalle Onno.

HM

Rågö- och Runö-borna anordnar Estlandssvensk sommarfest i vackra Roslagen

- Festdag:** Lördagen den 28 juni 1986.
Planera in den dagen i god tid i Ditt sommarprogram.
- Festplats:** Väddö Folkhögskola, som ligger ca 300 m från Älmsta-
bron på Väddö.
Entréavgift: 20 kr
- Program:** Kl 14—18. Utställning och andra sevärdheter.
Handarbeten; textil- och träslöjd.
Eventuellt utför personer knyppling, stickning, spinning,
snidning o dyl.
Foton: Från olika svenskbygder.
Filmföreläsning: Filmerna inspelade under 1920- och
1930-talen på Runö och Rågö.
Folkdanser Rågö—Runö
Lottförsäljning
I pauserna kan Du koppla av vid en kopp kaffe, läsk eller
öl, som betalas i kassan.

Vid 18.30-tiden äter vi en god middag. Priset är 75 kr.
Senare under kvällen är det allmän dans. Då kan Du
"svänga om" till tonerna från en stor orkester.

Färdssätt: Du kan åka med Roslagsbussar, som utgår från Valhalla-
vägen vid Östra Station. Du stiger av i Älmsta. (Bussbyte
eventuellt i Norrtälje.) SL:s 170-kort gäller för bussresan.
Bilen ställer Du på parkeringen utanför skolan.

Övrigt: Det finns ett antal övernattningsrum på skolan. Priset per
bädd är 50—60 kr exkl sänglinne, dvs Du måste ha egna
lakan med Dig.

Har Du några slöjdföremål, handarbeten el dyl från Din
hembygd, eller som tillverkats här i Sverige, är vi tack-
samma om Du vill låna ut dessa till utställningen. Meddela
i så fall detta till någon av nedan namngivna personer.
Lotterimedel mottages tacksamt.

Samtliga estlandssvenskar med släkt och vänner är väl-
komna.

Vi hoppas att Du kommer till festen klädd i Din vackra
folkdräkt.

OBS! Var vänlig sänd Din anmälan i *god tid* med uppgift om hur
många Ni kommer till festen och *middagen*, eller ring per
telefon senast den 19 juni 1986, till någon av dessa:

Endel Enggrön "Rågöbornas Danslag", Ämmebergsga-
tatan 3, 112 45 Bandhagen, tel 08-99 45 15.

Henrik Melin "Runöbornas Förening", Kistvägen 14,
122 45 Enskede, tel 08-94 65 35.

Kulturföreningen Svenska Odlingens Vänner, Vikinga-
gatan 25, 113 42 Stockholm, tel 08-32 48 78.

Vill Du ha övernattningsrum? Skriv eller ring till husmor
Lena Juhlin, Väddö Folkhögskola, 760 40 Väddö, tel
0176-501 18.

Hjärtligt välkomna!

Rågöbornas Danslag och Runöbornas Förening

Lydia Pöhl
”Dag för dag”

Lydia Pöhls dagbok fortsätter här från den 10 september 1981.

Strider pågår fortfarande på de estländska öarna. Ormsö har intagits av tyskarna.

10. Fast dagen är en mycket allvarlig — ty det är nu kamp mellan tyskarna och de ”röda” — känner jag mig ändå så lycklig — jag har sjungit lovsången vid ”*röda havets strand*” i dubbelt mått. Våra räddares intåg och hälsningarna från mina barn. Genom Ivar fick jag även underrättelser från Karin och Inge. Tysken kom som bäst och sade: det är bäst att Fru Pöhl går i källaren, — ty det blir en svår skjutning — ryssen har fått förstärkning från ”Dagö”. — Frågade mig sjelv: är jag nu vid ”*Maras beska vatten*” igen? — då kommo orden: Skall jag irra bort från min Herdes hjälp — nu då jag erfarit hans underbara ledning med mina barn och allt annat till? — *Jag stannar på min plats!*

Dagen är till ända — jag har varit ensam hela dagen — ty Maria sitter i ”Simas” källare. Kampen fortsätter — nattens favorit! — —

11. Natten är förbi — kampen pågår. Nu är kl. 5 — hela Drottningsgatan är full av militär — *Wormsö är erövrad!* I skogen finns det ännu ryssar som gömma sig — hoppas att de ej blir farliga. Det är kväll — jag sitter ensam på soffan i hörnet — kulorna vina hemskt över huset — från Dagö — det är kusligt i den mörka natten — huru som det än känns — vet jag att — *Han är densamme!* Han som gav oss *segern* är även mäktig att bevara. Nu är kl. 2 — tysken kom hem — och det har lugnad sig.

12. Idag morgon slog en bomb ner utanför vår gård och krossade fönsterrutorna. Hos Simas slog även en ned och splittrarna gick genom övre våningen. Nu är kl. 5 em. — som bäst begravas de stupade tyskar — 19 man — vid de fallnas minnesstod invid kyrkan. Jag klippte alla blommor jag ägde och skickade dit dem — sjelv ville jag ej se denna hemska bild — blod och söndriga kroppar.

14. Söndag. Det började dundra kl. 1/2 5—10 på morgonen. Sorgligt nog — men vi har idag fått ge ett offer

på vår Ö. Kårslet Nyjars unga hustru blev träffad i sin egen bostad och död på stället. Skjutningen från Dagö — som pågår dagligen.

15. Jag har ej hört senare från Hj. Rykten föda oro! Men ”För dagar som ej kommit än — Jag må ej sörja — jag har en vän. Ty kommer dag — kommer råd — för den som lever av Guds nåd.” Läs Jes. 14, det är dagens text.

17. Det finns intet ”svårigheternas berg” — utan sin lövsal. Alla våra problem har Gud så underbart hittills löst — skulle han svika mig i det sista och svåraste? — Nej — och åter nej! — Han är den *Alsvåldige* och jag kan ej göra honom liten! ”Han har räddat, räddar — och skall i fortsättningen rädda.” Mitt barn får ej missförstås av denna världens regerande. Vi skola förbli under Guds vingars skugga tills det onda har gått över — ja, — ingen mänsklig nåd — utan en välbekräftad hjälp hos Gud. Vi skola få tacka honom för alla överståndna faror — i alla våra livsdagar! —

Det är kväll — det skjutes — strider på ”Ösel” och ”Dagö” beskjuter oss. Maria sprang i väg — när jag stängde dörren efter henne — hade jag den förnimmelsen, att jag stängde in mig inom ”Guds borg”. Tänk vilken trygghet! Började spela piano — bad — och gick sova. Har ofta längtat efter min trogna Lovisa.

Har ofta tänkt på ”Rüütli” i Reval — kan hända att där varit lugnare, men idag kom jag till den slutsatsen: Aldrig hade jag där så många uppenbarelser från Gud — ej sett — *att Han är underbar!*

20. Om jag ock sitter ensam under kuldret, vet ej varifrån det kommer — vill jag trösta mig — att Gud vet det och styr kulorna.

Natten var mycket orolig — känslan att de från ”Dagö” ville landstiga släppte mig ej — Trots löftet: ”Oroas ej idag — utan vänta tills imorgon” kunde jag ej lugna mig. — — — ”Min själ tränkter efter dig om natten — och anden i mig söker dig bittida, — ty när dina domar drabba jorden, lära sig jordkretsens innebyggare rättfärdighet.” Jes. 26:9.

”Förtrösta på Herren till evig tid, ty Herren är en evig klippa.” Jes. 26:4.

På kvällen blev det överraskning — Hj. kom alldeles oväntat. Dagen slutade som en glädjedag i livshistorien. *Gud är underbar!*

21. Idag är det predikan i kyrkan — och tyskarnas kyrkliga begravning — även de andra två krigsoffren från Wormsö, — en flicka som ock blev skjuten av ryssarna (sinnessjuk fr. Förby Jakarsiffers). Wormsö skyddskoren lagde två kransar på de fallnas gravar. Idag för ett år sen — predikade Hj. sista gången på Wormsö. *Underbara äro Guda vägar!*

En dag före krigsförklaringen sade jag till honom: Jag har ännu ej upp-givit hoppet — korset skall trots allt tillbaka om din hals igen. Han trodde att jag var ”optimist” — det gick dock i fullbord efter tre månader.

”*Ja Herrens löften är sanna — dem jag förtröstar på — Sjunger så gladt Hosianna — Amen ja ske oss alltså.*”

Meddelanden i ”Radion”: Ösel har fallit. Tänker på Ellen (Hjalmars hustru/EL) — har den känslan att hon stått under Guds beskydd — ty han beskyddade så underbart husen — då grannens föllo — i Reval.

22. Idag reste Hj. igen. Låt honom ej få taga ett steg utom din vilja — Låt honom ej gå dig i förväg! Läste som bäst Job. 5, tillhör dagens text.

28. Nu har jag varit avsides några dagar. Rykten — som oftast äro våra fridstörare — men å andra sidan väcka oss till ivrigare förbön för egna och vår nästa, — men svårsmälta äro de — när man ligger på sjuklägret. Ryktet lydde — att Hj. blev häktad — när han reste från Wormsö — och hade sagt att man skulle bedja för honom.

Min Gud! — denna tanke kan ej vara sann! skulle du nu svika mig framför målet!? — Vad skrämshoten bli många! — vart finns vila för den trötte? ”I himlens sal — i himlens ljusa sal.”

Inatt fick jag bli stilla inför Gud. Löftet: ”Han har räddat” gjorde mig lugn. Vilken frid skulle härska i vårt liv — om vi verkligen trodde att Gud utför sina tjenares sak. Läs: *Dag för dag* — Ordet ”trodde” — kom mig att blygas för mig sjelv.

Har jag förlorat min tro på *Guds*

allmakt? Han håller så underbart på att lösa det svårlösta problemet — skulle han svika mig vid målet? Nej — och åter nej! — Så märkvärdigt: Jag läser varje morgon den tyska boken — och kvällen svenska. Nu först blir det klart för mig att jag idag läst den svenska. Gud lagde den ovetande i min hand — ty texten är underbar — just given åt mig till tröst i min oro för Hj. (ryktet om häkte).

”Kan jag tvivla på hans godhet — när jag på hans ledning ser” —! Han låter ej sina barn famla i mörker — Han ger tröst genom sitt ord i rätta stunden. När jag igår kväll lagde mig — såg jag Hj. hopkrupen i en krubba — och skakade bara på huvudet. — Hemsk syn! — Ju mera det närmar sig målet — desto hårdare bli skrämnskotten — djävulens. Tron föres på underbara vägar — men den prövas ofta hårdt!

29. Det berättas att ”Dagö” kommuner flydd till Sverige — men somliga båtar blivit sänkta av tyskarna — blott en med 60 man anländ.

Dagöoperationen har ej börjad ännu — och är ej så lätt för oss grannar — *Gud är densamme!* På spetsen ”Svorbe” Ösel — finnas alla ryska trupper — kanske tysken vill svälta ut dem — så de frivilligt ge sig. Det är väl orsaken — att ”Dagö”-frågan ännu vilar. Det berättas även att en flaska från ”Dagö” anländ — med bön att de snart måtte bli befriade från det tyranniska härravälde. Ryssen skall behandla dem grimmt!

Det känns kusligt att ännu ha sådana blodtörstiga grannar — men — den Gud som har räddat oss ur deras våld — är ock mäktig att bevara oss i fortsättningen för nytt anfall. Bort med all ängslan!

”Gårdagen är förbi — morgondagen osedd —

Och idag hjälper Herren.”

”Vår Gud han gör under allena

—

Hans makt och hans kärlek är stor.

Ty vem kan väl honom förmena —

Att hjälpa en själ vilken tror.”

På 14 veckor har det varit 5 dagar som vår Ö ej blivit beskjuden. Idag är det 100 dagar sen kriget började.

30. När jag idag stod upp — grävde Anna redan sina saker ner i jorden. Det är nu redan tredje gången hon

Forts nästa sida

Förhandsmeddelande om gruppresa till Australien

vid årsskiftet 1988—1989 i samband med ESTO 88-festligheter i Melbourne

Redan nu vill researrangörerna informera intresserade om planering för eventuell gruppresa från Sverige. Resekommittén vill nämligen pejla, huruvida önskan om gruppresa föreligger. Resan skulle inkludera sidobesök i länder och på öar därborta.

Något paketpris för en gruppresa kan ej kalkyleras, förrän intresserade låtit höra av sig.

Priset för individuell resa till Australien (26 internationella flygbolag har flygförbindelser dit) är f n följande:

8 000 kr	Köpenhamn—Melbourne—Singapore—Aten—Köpenhamn
8 000 kr	Köpenhamn—Melbourne—Bali—Jakarta—Amsterdam—Köpenhamn
8 400 kr	Köpenhamn—Melbourne—Honolulu—Los Angeles—Köpenhamn
11 000 kr	Stockholm—Helsingfors—Tokyo—Melbourne—Tahiti—Los Angeles—Helsingfors—Stockholm
15 600 kr	Stockholm—Köpenhamn—London—Dehli—Katmandu—Bangkok—Singapore—Melbourne—Auckland—Honolulu—Los Angeles—Denver—New York—Köpenhamn—Stockholm

Möjlighet för uppehåll i varje stad.

Resekommittén har träffat överenskommelse med PK-banken för resesparande enligt följande:

PK-banken erbjuder dig att öppna ett ESTO-konto, dvs ett kapitalkonto med dagens ränta och uttagsprovision 2,5 %. Där sparar du varje månad 100—700 kr i minst åtta månader. Sedan har du möjlighet att låna 3 gånger det sparade beloppet, maximalt 42 000 kr. Du kan ta ut pengar för att betala resan med och för att köpa resevalutan, utan att banken tar ut någon provision, som man gör i vanliga fall. Du kan också köpa resecheckar och utländska sedlar utan att behöva betala expeditionsavgift. Detta erbjudande gäller under förutsättning att resan bokas genom Resekommittén KANGAROO.

Nedan några sparexempel:

Du sparar jan 1986—juni 1988 per månad:1)	200:—2)	600:—
Eget kapital juni 1988	6 000:—	18 000:—
Upplupen ränta (ej hänsyn tagen till skatt)	885:—	2 650:—
Du får låna (om du vill)	18 000:—	42 000:—
Du disponerar för resan	24 885:—	62 650:—

På frågor svarar närmast resekommittén under beteckningen

Kangaroo (känguru) Box 5517, 183 05 Täby

Eva Värbu — 08-756 49 03

Noteringar från pressmöte i Eesti Maja, Stockholm den 3 febr 1986.

H M



gräver. Stod och betraktade henne samt tänkte: Herre styrk vår tro! — Må vi den tid vi gräva — helst ligga på knä inför honom och bedja om hans beskydd.

Utropa o Gud — även hämnden på vår Ö — ty när du så underbart hitills har räddat oss — så hjälp oss även förlåta vår medbroder som är oss skyldig, — ty det häktas så många.

Må vi vara vakna över våra omdömen om vår nästa — och ej förstöra hans tillvaro. Han som är utan synd — kasta första stenen! — Må alla stenar på vår Ö få ligga stilla — ja grandet försvinna i vår broders öga — bjälken i vårt eget — skymma bort det.

Om vi hade tusen tungor — vore det ej tillräckligt att tacka Gud för hans underbara beskydd. När sista tåget gick oss förbi — och tyskarna redan hade landstigit — — — vem var det som hindrade dem att kasta granater till båda sidor om vägen! — — — *Vår levande Gud!* — Vi hade ej någon "Stalin" vi litade på — utan en levande Gud! Tåget stannade utanför oss — jag bävade för några ögonblick — tänkte — nu händer något! — Änglavakten tillät det ej. Må vi lovsjunga vår Gud i alla våra livsdagar — som gjord ett så stort undantag med vår Ö! — Då vi höra vad andra genomgått — känna vi oss ovärdiga för den stora nåd Han bevisat oss. — Alla hotelser och skrämskott har vår Gud förhindrat att utföra. — — —

Hörde i Radion: England och Amerika lovar till Ryssland allt vad de behöva. Må Guds dom ej bli borta — utan må de tvingas till eftertanke för steget de taga. *Djävulens medarbetare!* Hade den känslan — att Tyskland segrar trots allt motarbete av världens stora och visa.

Rättvisan — trots fel och brister — måste segra! — Wormsö krigskampen slutade i "Saxby Fyr". Tyska krigsberättaren sade: att Fyren efter slutad kamp — såg ut som en köttkonserv. Hemskt. Otaliga lik från sjön — har under krigets lopp spolats i land.

Oktober 1941

1. Numret *ett* i denna månad — kan ej utplånas av tidens växlingar. Levde min käre bortgångne — voro vi nu 35 år gifta. Såg honom inatt i drömmen, att han räckte mig ett litet

Martin Ringmar

Rikssvensk besöker Estland

I mars i fjol gjorde jag två resor till Tallinn. Ett syfte var att träffa estniska renässansmusiker och folkmusiker, ett annat var att om möjligt få träffa några av de svenskar som fortfarande finns i Estland. Jag var första gången i Tallinn våren 1983 under en konsertresa med Islands Universitets kör och hade redan då tänkt på att försöka träffa svenskar. Men de ester jag frågade då trodde inte att det fanns några längre, man kände bara till några som hade svenskt påbrå.

Den här gången förberedde jag mig bättre. Genom Hugo Mickelin fick jag kontakt med Herta Kiristaja i Tallinn och väl framme ringde jag henne och vi stämde träff till följande dags eftermiddag. Herta berättade att hon kom från ett språkligt blandat hem och att hennes modersmål egentligen var estniska, svenska hade hon främst lärt sig i skolan i Korkis. Och när vi möttes hade hon tagit med sig sin gamle lärare från folkskolan, Anders Lindström, som trots sina 77 år gick med raska steg över Tallinns gator. Det första som slog mig när jag träffade Anders var med vilken lätthet och precision han fortfarande talade sitt modersmål, trots att hans vardagsspråk nu i mer än 40 år varit estniska och ryska. Svenska talar han bara då han träffar andra estlandssvenskar och vid de svenska träffar som han, Herta och några till brukar ordna en gång i månaden.

Eftersom jag själv bott utomlands i närmare fem år (främst på Island, men även i finska Finland) vet jag hur fort framför allt det aktiva ordförandet kan krympa om man inte själv anstränger sig för att hålla det vid liv.

barn — för att jag skulle kyssa det — vilket jag ock gjorde. Må det blott vara en dröm — och ej verklighet.

"Du gick mig tyst förbi — en drömgestalt — Och det var allt."

6. Idag landade den första flygaren på Wormsö (Tysk). Det har nu varit några dagar lugnare, — men idag besköt "Dagö" oss igen. Varför de ej angripa "Dagö" — är ett stort frågetecken — "krigshemlighet". Drömde inatt att Trude (Olof Pöhls hustru/MP) var änka — hon sade: motgången förföljer mig livet ige-

Det blev en mycket givande kväll hemma hos familjen Kiristaja när Anders i många timmar berättade gamla minnen från svenskbygderna, avbruten bara av korta resuméer på estniska för övriga familjemedlemmar.

Vid mitt andra besök hade jag med mig några svenska böcker; sådana kan det vara svårt att få tag på i Estland. Anders hade frågat efter Röde Orm, men den fick jag tyvärr inte tag på, det är ju annars en bok man gärna sätter i händerna på dem som inte har läst den. Det är underligt att tänka sig att i Sverige mals böcker faktiskt ner.

Också bland esterna verkar det finnas ett positivt intresse för svensk kultur. Det fick jag själv ett par tydliga exempel på. Dels träffade jag en man som lärt sig svenska vid universitetet i Dorpat och just översatt ett 50-tal Bellmansånger till estniska, dels fick jag vid ett besök vid musikmuseets arkiv betjäning på oklanderlig svenska! Jag frågade efter uppteckningar av estlandssvensk folkmusik och fick hjälp av en kvinnlig intendent som lärt sig svenska på en kvällskurs. Jag kunde inte låta bli att säga till min finlandssvenske reskamrat att musikmuseet i Tallinn erbjuder bättre svenskspråkig service än stadsbiblioteket i Helsingfors.

Anders Lindström berättade också att estnisk radio och TV gjort program om estlandssvenskarna och att en estnisk folkmusikgrupp börjat intressera sig för den estlandssvenska folkmusiken.

— Vi är i ropet nu, fast vi inte längre finns, sa han lakoniskt.

Vad man skulle kunna hoppas är, att det stora intresse för svenskt språk och svensk kultur som fortfarande verkar finnas i Estland leder till ökade kontakter med Sverige i lämpliga former. Att något är omöjligt vet man ju först efter att det försökts.

nom — men hon hade drömt — att Olle satt på hennes sängkant. Sen de skjildes har jag haft den förnimelsen att de skall börja på nytt.

7. I natt kom en båt över från "Dagö" med röda det blev uppståndelse här — alla man på vakt! Nu är det kväll — fyra av dem ha häktats, huru många där ännu finns — vet vi ej, — själv påstå de att där blott finns en — Nicolai Lundre från Saxby. Vi få ej offra vår "frimodighet" för några röda fiender — nog tager vår *Fader* vård om dem att de ej få skada oss.

8. Nu är det morgon och vi få tacka Gud för Änglavakten! Hörde idag "Sven Danell" predika i Radion över Guds skickelser och hjälp. Allt vad vi har erfärit — sade han oss — och det kändes så underbart. Även sången: "Tänk när en gång vart varför blir besvarat" — var så uppbyggande. Talte även om tungan — den lilla lemm — vad ondt den kan åstadkomma! Hade just igår genomgått denna prövning — *skvaller* — som vill förråda en ung mans livsbana. Gud hör allt! — Gud ser allt! — hämnden tillhör honom! — Må jag blott vara stilla.
12. Söndag. Vi väcktes i mörkret av kanondundret. Morgonen är härlig — lugn — inte ett blad rör sig — blott kanondundret rullar så hemskt genom luften. Detta intryck av vemod som denna söndags morgon ger — stannar nog för hela livet i minnet. Vad betyder människan? — — — De sköt från vår sida för att vilseleda dem — men landstego från södra sidan, även finner togo del i striden. Dagö gav eld på oss några timmar tills de fick reda på ställningen.
16. "Låten Kristi ord rikligen bo hos eder". Ja må de ständigt bli en verklighet hos oss. Han har räddat oss och Han skall även rädda det hårdt prövade "Dagö" — alla dessa hemiska skott som sen söndags avlossats mot dem — äro nog enastående i Öarnas historia. Efter skjutningen att bedöma — kan där ej finnas en kvadratmeter hel jord i nordliga delen av Ön. Det kom även tidigare en flaska till stranden — med bön om tyskarnas påskyndandet — ty de rödas grimmhet torde vara enastående där.
17. Idag är det Olofs födelsedag — 31 år — Livet ha varit växlandes. Hans Far var 30 år när vi gifte oss — men sonen har genomlevad mera än som Fadren vid 53 års ålder. Det sista året — om Gud på underbara vägar har skonat hans liv — blir nog ett historiskt minne för honom. Satte blommor framför bilden — tänkte på det förflutna — och spelade sången han sjöng när han var två år gammal:
- "Tryggare kan ingen vara,
än Guds lilla barnaskara."*
- Under denna "barnaskaras trygghet" — har jag lemnat honom detta prövningsår — och han skall givas mig åter — jag släpper *ej taget!*

Han skall ges mig åter likt "Josef" — luttrad och prövad. Detta hopp ger mig frimodighet! —

21. Guds nåd har varit större än vår nöd — ja jag har fått göra experiment — att Gud är verklighet! Fast jag varit troende från den 1 Jan 1900 — har jag aldrig förstått att Gud var så underbar! — som jag erfärit detta år. Trots alla hotelser och skrämshot har Han varit som en eldsmur omkring oss. När vi hör vad våra grannar genomgått — den grimmaste död med avskurna kroppsdelar — både kvinnor och barn — hemskt! — hemskt! omöjligt att nedskriiva händelserna på papper! — — — Vi äro ovärdiga den nåd oss bevisad är! "Stor är *Urtidens Gud* — och nedåt, på vår Ö, sträckte sig hans eviga armar. Dagö föll idag — nu är det fyra månader sen kriget började och "Baltiska Staterna" befriades från det hedniska våldet. Det har kostat oskyldigt blod. Wormsö 19 Tyskar, Ösel 80 — — och Dagö — Gud välsigne deras minne! — de dogo i vårt ställe! — Må vi ej glömma dem så länge vi finnas till! Gud give kraft åt deras egna att bära sorgen! — — —
23. Några dagar före Wormsöerövringen uppstod en storm som räckte två dagar och vräkte flera träd. Som vi nu höra — var det just den tiden de röda ville komma över och förinta alla större hus — släpa folk bort — och särskilt dessa familjer som männen gömde sig. Stormdagarna förhindrade dem så att tyskarna fingo framsteg. En stor båt med tre "Kommissarer" låg även utanför Wormsö och kunde ej landa för stormens skull. Under tiden två sovo och en var på vakt — vältrade besättningen denne över bord — togo hans gevär och dräpte de andra — samt vände åter till Baltischport som då redan var i Tyskarnas händer.
- Är ej vår Gud underbar?!*
- På Wormsö togos 350 fångar, på Ösel 12.000, Dagö 3.000. Odinsholm är ännu ett frågetecken.
- 24—
31. Idag föll Harkov (Charkov/MP) — den 17 föll Odessa som var så säker. Då hette det även att Moskva var omöjlig att erövra — men dagen därpå rymde redan alla utländska sändebud till "Samara". "Kursk" har fallit och även i Krimm har de

trängd in och gör stora framsteg — redan 53.000 fångar på några dagar. "Kerensky" som var landsförvist, — har bildad egen här, så de få nog byta plats med *Stalin*.

November 1941

1. Idag fick jag dra flaggan upp med "*Hakkorset*" — Jag och Renaldo (hunden/MP) bar ut den — Maria och Mare voro närvarande. 1940 drog jag den röda upp — med tanken: Skulle min Hans nu se mig — dör han på nytt av skräck! — Orden: "Giv Gud det Gud tillhör och Kejsaren det honom tillhör" gävo mig mod att fullborda verket. — Idag voro känslorna annorlunda och jag vet att även Hans var med om gerningen. Det känns så underligt och samtidigt otroligt — att vi verkligen äro befriade från det hedniska våldet, — hela omgivningen känns så lätt — men tunga veckor smyg sig mellan lovsången — — — *barnen* — som bäst äro alla ett stort? — — — Ellen (Hjalmars hustru/MP) är den enda jag står i förbindelse med — må jag ej fälla modet! — "Den som tror — bevarar en evig ungdom."

Forts i nästa nummer

Familjenytt

Födda

En dotter, född den 16 december 1985. Seija Luther och Johnny Näsholm, Lidingö

Sofie Ulrika Cecilia, född den 18 december 1985 på Danderyds BB, dotter till Ann och Lars Selin

Döda

Maria Bergström, född Fällman född den 5 oktober 1912 på Ormsö, avled den 17 november 1985 i Stockholm

Anders Bokeblad, tid Blomman, född den 4 december 1909 på Ormsö, avled den 27 november 1985 i Stockholm

Marie Leontine Hansson, född Peterson den 11 december 1899 i Reval, avled den 27 december 1985 i Stockholm

Johannes Kibus, född den 25 mars 1904 på Nuckö, avled den 6 februari i Solna

Elmar Rant, född den 20 juni 1921 på Nuckö, avled den 27 december 1985 i Eskilstuna

Helene Sedman, född Friman den 18 oktober 1903 på Nuckö, avled den 7 december 1985 i Stockholm

Alexander Stenkelman, född den 19 oktober 1895 på Nuckö, avled den 2 december 1985 i Lidköping

Maria Thomsson, född Ahlberg den 10 juli 1901 på Ormsö, avled den 16 december 1985 i Stockholm

Karin Vesterby, född den 9 januari 1932 i Rickul, avled den 29 december 1985



Vår käre

Karl Alun

* 10 juli 1887

har i dag lämnat oss, övrig släkt och många vänner i sorg och saknad men i ljusaste minne bevarad.

Linköping den 13 februari 1986

ELFRIDA
SIGRID
ARVID och EDLA
EINAR och IRIS
HILDA och GÖSTA
Barnbarn
Barnbarnsbarn
Barnbarnsbarnbarn

Nu vill jag bryta upp, nu vill jag hädanfara.

Och komma till det land, där mig är gott att vara.

Jag kämpat länge nog med brister och besvär.

Nu längtar jag till ro, och Gud mig ro beskär.



Våra kära

Katarina Nyman

* 18 april 1913

har flyttat hem till Gud och lämnat oss kusiner, övrig släkt och vänner i sorg och saknad.

Årsta 20 februari 1986

MARIA och KARL

Jag har beslutat mig för att komma till det landet, det landet, som heter himmelen.



Min kära Mor

Maria Appelblom

* 24 april 1886

insomnade stilla i Stockholm den 8 februari 1986

I ljust minne bevarad.

ANDERS och KARIN
Barnbarn
Barnbarnsbarn
Syskon
Övrig släkt och vänner

*Bred Dina vida vingar,
O, Jesu, över mig
Och låt mig stilla vila
I ve och väl hos Dig.*



Min Syster, vår Faster

Maria Lindman

* 2 mars 1907 på Rågö
† 10 december 1985 i Stockholm

har lämnat oss

Syster
Släkt och vänner

*Det kom en höstdag en stilla vind
Och smekte ömt din trötta kind
Liksom ett ljus som blåstes ut
Din levnads dag har nått sitt slut.*



Vår älskade

Axel Seffers

* 31 augusti 1900
† 24 januari 1986

Sörjd och saknad av

HELENE
HARRY och ELSA
Barnbarn
Barnbarnsbarn
Syskon
med familjer

*Du somnade stilla till den stora vilan,
i våra hjärtan lever Du kvar i ljust minne.*



Min älskade Make och livskamrat

Neal Opstad

* 7 januari 1922 i New York

har hastigt lämnat mig, övrig släkt och vänner i namnlös sorg och saknad.

Märsta den 27 november 1985

INGEBORG

*Vår lycka var vår rikedom
Nu har Du gått, min hand är tom*

Vår käre

Viktor Valfrid Pöhl

* 4 december 1910 på L Rågö

har den 14 januari 1986 lämnat oss i stor sorg och saknad.

BARN
BARNBARN
MOR
SYSKON
SLÄKT och VÄNNER

Du finns ej mer, men ditt minne lever kvar i våra hjärtan.

Jordfäst i Rahumäe i Estland.

Som svar på förfrågan ang minnesgåva, hänvisas till Hans o Lydia Pöhls minnesfond Svenska Odlingens Vänner pg 35 13 11-6.



Min äskade Make,
vår käre Far

Arnold Åkerblad

* 3 april 1917
† 4 januari 1986

Älskad — Saknad

ANNA-LISA
Johan Mikael
Syster och bröder
Släkt och vänner

*Låt oss minnas
de soliga dagar
då sorg och smärta
oss fjärran var
Låt oss minnas de
glädjedagar då alla
tillsammans var*



Vår käre

Johan Strandberg

* 12 mars 1892 på Runö
† 23 januari 1986 i Farsta

HANS och HELENA
HJALMAR och ANNEMARIE
SIGRID och ZDZISLAV
ELNA och JHON
Barnbarn
Barnbarnsbarn
Barnbarnsbarnbarn
Övrig släkt och vänner

*Med saknad vi sörjer
med glädje vi minns*



Vår käre Far och Morfar

Herman Pelmas

* 30 oktober 1904 i Höbring, Rickul
† 12 februari 1986 i Troy, Michigan,
USA

sörjd och saknad av dottern Ann med
familj samt syskon, släkt och vänner.

*Minnen sakta susa
nu vid Din tysta grav*

*Tack för de minnen ljusa
tack för den kärlek Du gav.*



Vår innerligt älskade Mor

Adele Rant

född Luhn

* 9 december 1896 på Nuckö

har i dag lugnt och stilla insomnat.
Djupt sörjd och saknad av oss samt
övrig släkt och vänner.

Torshälla den 12 december 1985

WILLIAM och SVEN
HUGO

*Lugna hamn efter stormiga färden,
ljusa hopp för min längtan och tro,
sköna hem i den himmelska världen,
ljuva hem där jag evigt får bo.*

Födelsedagar april—juni 1986

95 år

Adelbert Axel Nieländer, född den 21 april
1891, Dorpat

90 år

Karin Milder, född Sturm den 8 april 1896,
Hapsal
Ida Vesterholm, född Brus den 10 maj 1896,
Rickul
Helene Vilhelmine Thomsson, född Åker-
man den 7 juni 1896, Reval
Julia Timmerman, född Paberit den 21 juni
1896, Kohila

85 år

Birgitta R Emmelman, född Massalin den 1
april 1901, Ormsö
Helvi Lydia Talts, född Nikander den 3 april
1901, Reval
Johanna Maria Alberg, född Jakobsson den
5 april 1901, Pärnau
Alexander Kuuskla, född den 10 april 1901,
Vippal
Maria Parbo, född Laving den 11 april 1901,
Nuckö
Katarina Bergström, född Förberg den 17
april 1901, Ormsö
Olga Espling, född Blomberg den 3 maj
1901, Rågöarna
Maria Stenros, född Laur den 6 maj 1901,
Ormsö
Johan Storholm, född den 12 maj 1901,
Ormsö
Johanna Stahl, född Kotk den 16 maj 1901,
Rickul
Jakob Luks, född den 19 maj 1901, Rickul
Maria Svärd, född Bergström den 22 maj
1901, Ormsö
Johan Ahlström, född den 26 maj 1901,
Ormsö
Elfride Elisabet Tanne, född Mikk den 2
juni 1901, Reval
Maria Klippberg, född Tegelberg den 3 juni
1901, Rickul
Alide Pöhl, född Kriik den 18 juni 1901,
Nuckö
Ingeborg Luks, född Stavas den 19 juni
1901, Odensholm
Maria Engström, född den 27 juni 1901,
Ormsö
Tabea Felicitas Korjus, född den 28 juni
1901, Reval

80 år

Benita Hallberg, född Perman den 2 april
1906, Reval
Johan Bäckman, född den 19 april 1906,
Ormsö

Voldemar Amberman, född den 21 april
1906, Nuckö
Hilda Kübar, född Truman den 23 april
1906, Vippal
Edvard Koinberg, född den 14 maj 1906,
Nuckö
Hans Mark, född den 15 maj 1906, Ormsö
Viktor August Rosen, född den 10 juni 1906,
Nargö
Voldemar Söderlund, född den 10 juni 1906,
Rickul
Katarina Öman, född Holm den 10 juni
1906, Ormsö
Edvard Klingberg, född den 14 juni 1906,
Rickul
Anna Maria Neemre, född Orgmets den 18
juni 1906, Pärisspea
Mathias Pelmas, född den 18 juni 1906, Ric-
kul
Kristina Jansson, född Nordgren den 27 juni
1906, Runö

75 år

Viktor Voldemar Jurgensman, född den 6
mars 1911, Nuckö
Anders Liljeros, född den 6 april 1911,
Ormsö
Katarina Linné, född Widgren den 6 april
1911, Ormsö
Johannes Luks, född den 21 april 1911, Ric-
kul
Rosine Wilhk, född Vesterberg den 22 april
1911, Rickul
Andreas Luks, född den 24 april 1911, Ric-
kul
Anders Tammgren, född den 24 april 1911,
Ormsö
Magdalena Larsson, född Strömfeldt den 25
april 1911, Runö
Ludmila Ester Reisme, född Erm den 5 maj
1911, Reval
Inez Eleonora Nurkli, född Luther den 15
maj 1911, Nargö
Oskar Vesterman, född den 16 maj 1911,
Rickul
Alexander Avalaine, född den 20 maj 1911,
Pärnau
Gerda Luther, född Berg den 29 maj 1911,
Nargö
Katarina Thomsson, född Fagerlund den 3
juni 1911, Ormsö
Elfride Magnusson, född Heldring den 4
juni 1911, Rickul
Emil Brunberg, född den 8 juni 1911, Rickul
Erna Elvine Simonsson, född den 12 juni
1911, Nuckö
Julie Elisabeth Simonsson, född den 12 juni
1911, Nuckö
Leontine Juliette Knutsson, född Theia den
13 juni 1911, Reval
Ludmilla Vestersten, född Uraltser den 14
juni 1911, Reval

Irene Nilsson, född Derblom den 16 juni 1911, Nuckö
 Katarina Siggelin, född Gärdström den 21 juni 1911, Ormsö
 Irene Matson, född Proks den 23 juni 1911, Reval

70 år

Holger Westerman, född den 16 mars 1916, Rickul
 Agneta Holm, född den 9 april 1916, Ormsö
 Marta Häggblom, född Horn den 20 april 1916, Vöru
 Erika Sylvia Kuut, född Timmerman den 14 maj 1916, Porkoni
 Salme Lepp, född Väravas den 17 maj 1916, Hapsal
 Katarina Benholm, född Bäckman den 25 maj 1916, Ormsö
 Elina Lagman, född Vesterman den 29 maj 1916, Rickul
 Maria Eng, född Luks den 1 juni 1916, Rickul
 Johan Sjöman, född den 10 juni 1916, Ormsö
 Amanda Vilhelmine Sedman, född Mathiesen den 13 juni 1916, Nuckö
 Gertrud Vidgren, född Hörnsten den 13 juni 1916, Ormsö
 Elfride Treiberg, född Åkerblad den 19 juni 1916, Rickul
 Selma Armilde Järve, född Ribon den 26 juni 1916, Nuckö
 Hilda Irene Brunberg, född Bedman den 30 juni 1916, Rickul
 Aurelia Benita Gronski, född Grönström den 30 juni 1916, Nuckö

65 år

Anders Åkerman, född den 1 april 1921, Ormsö
 Rudolf Gottfrid Zeisig, född den 10 april 1921, Nuckö
 Miralda Elme, född Tönisson den 11 april 1921, Vippal
 Klara Thomson, född Vesterby den 11 april 1921, Rickul
 Ingeborg Linnea Andersen, född Pöhl den 14 april 1921, Rågöarna
 Gertrud Rosalie Gustafsson, född Hammerman den 14 april 1921, Ormsö
 Tryggve Manfred Peedu, född den 15 april 1921, Nuckö
 Anders Österlin, född den 21 april 1921, Ormsö
 Arved Soosar, född den 24 april 1921, Dorpat
 Hilde Irene Seeman, född den 13 maj 1921, Nuckö
 Hjalmar Alfred Lindblom, född den 14 maj 1921, Ormsö
 Ingrid Heldring, född den 21 maj 1921, Rickul
 Endla Knoche, född Oengo den 28 maj 1921, Hapsal
 Harald Söderlund, född den 31 maj 1921, Rickul
 Leida Idavain, född Gutman den 2 juni 1921, Korkis

Oleg Holm, född den 4 juni 1921, Reval
 William Herodes, född den 7 juni 1921, Reval
 Johannes Stenholm, född den 10 juni 1921, Ormsö
 Edgar Evald Kärras, född den 11 juni 1921, Nuckö
 Axel Rönnberg, född den 13 juni 1921, Ormsö
 Arvid Leopold Luther, född den 14 juni 1921, Nargö
 Elmar Rant, född den 20 juni 1921, Nuckö
 Ervin Lausson, född den 21 juni 1921, Fellin

60 år

Hilma Edita Koppberg, född den 1 april 1926, Rickul
 Greta Linnea Avelind, född Bertholm den 13 april 1926, Rågöarna
 Emma Jansson, född Dyrberg den 13 april 1925, Rickul
 Aline Leontine Tjärnebrant, född Luks den 16 april 1926, Rickul
 Erling Bo Schönberg, född den 17 april 1926, Rickul
 Valter Falk, född den 19 april 1926, Runö
 Sven Samuel Malm, född den 20 april 1926, Runö
 Elin Strömkvist, född Lindros den 23 april 1926, Ormsö
 Gunnar Osvald Fält, född den 1 maj 1926, Ormsö
 Lembit Hugo Mittal, född den 1 maj 1926, Rickul
 Gilia Vedinia Greta Ingeborg Andersson, född Lindva den 3 maj 1926, Ormsö
 Alida Elfrida Svensson, född Vesterberg den 5 maj 1926, Ormsö
 Herman Brunevall, född den 8 maj 1926, Nuckö
 Gunnar Juuse, född den 12 maj 1926, Reval
 Maria Svensson, född Ahlström den 14 maj 1926, Ormsö
 Therese Maria Nilsson, född Ekman den 19 maj 1926, Rickul
 Elna Gunhild Hedenskog, född Westerbom den 21 maj 1926, Rickul
 Einar Ludvig Luther, född den 26 maj 1926, Vippal
 Mildred Richt, född Sjölund den 28 maj 1926, Rågöarna
 Elmar Linno, född den 29 maj 1926, Nuckö
 Algot Berkman, född den 30 maj 1926, Nuckö
 Ruben Sigrid Freiman, född den 1 juni 1926, Nuckö
 Arne Hallman, född den 1 juni 1926, Rickul
 Elvine Dyrberg, född Grundsten den 3 juni 1926, Ormsö
 Lars Hedenström, född den 6 juni 1926, Ormsö
 Lembit Kronström, född den 6 juni 1926, Reval
 Arnold Nordström, född den 13 juni 1926, Vippal
 Ellen Dahlberg, född Treiberg den 17 juni 1926, Rickul
 Anita Söderholm, född Klanberg den 24 juni 1926, Nuckö
 Ester Elvina Ida Strandberg, född Rosenblad den 28 juni 1926, Ormsö

50 år

Evi Saga Mellquist, född Simonsson den 3 april 1936, Nuckö
 Gudrun Lundbäck, född Johansson den 10 april 1936, Eggby
 Kaljo Kimber, född den 11 april 1936, Reval
 Viivi Pähn, född den 13 april 1936, Reval
 Osvald Granback, född den 14 april 1936, Rickul
 Inga Gunvor Åkerblad, född den 14 april 1936, Rickul
 Karin Otilia Thomson, född den 16 april 1936, Ormsö
 Allan Vesterblom, född den 19 april 1936, Nuckö
 Gundel Elisabeth Stahl, född den 20 april 1936, Rickul
 Erik Johannes Österman, född den 25 april 1936, Runö
 Ellen Josefina Luther, född den 29 april 1936, St Rågö
 Sigrid-Ingeborg Söderholm, född den 3 maj 1936, Rickul
 Anita Ahlblom, född den 7 maj 1936, Ormsö
 Ester Friman, född den 7 maj 1936, Nuckö
 Lehti Mensas, född den 7 maj 1936, Nuckö
 Fritjof Lindström, född den 8 maj 1936, Vippal
 Ernfrid Johannes Heyman, född den 11 maj 1936, Rickul
 Elvira Inga Holm, född den 11 maj 1936, Ormsö
 Klara Linnea Lilja, född Melin den 15 maj 1936, Runö
 John Erik Nyholm, född den 19 maj 1936, Ormsö
 Lille Nunne, född den 20 maj 1936, Nuckö
 Ülo Derblom, född den 21 maj 1936, Nuckö
 Edgar Roland Johannes Thomson, född den 22 maj 1936, Ormsö
 Stella Getivia Aman, född den 26 maj 1936, Nuckö
 Sten Richard Grönman, född den 26 maj 1936, Ormsö
 Aino Koidu Pisa, född den 29 maj 1936, Reval
 Ingvar Ragnar Koinberg, född den 30 maj 1936, Nuckö
 Edith Gunhild Heldring, född den 31 maj 1936, Rickul
 Meta Elvira Majlund, född den 8 juni 1936, Runö
 Märta Ulla Britt Fällman, född den 19 juni 1936, Ormsö
 Margit Anita Söderlund, född den 11 juni 1936, Rickul
 Hans Lauri, född den 14 juni 1936, Vippal
 Emil Ingvar Mickelin, född den 14 juni 1936, Ormsö
 Elle-Liis Åhman, född den 14 juni 1936, Reval
 Lennart Lundgren, född den 17 juni 1936, Nuckö
 Mari Ann Saarväli, född den 20 juni 1936, Dorpat
 Edgar Klaman, född den 22 juni 1936, Paradise
 Gunhild Ingrid Eriksson, född Tammgren den 23 juni 1936, Ormsö